

Conflictpreventie in de Republiek Macedonië

“History is made up of people recovering from the last disaster”¹

Masterscriptie van Remy Glaser
Universiteit Utrecht
Begeleider: Dr. Christ Klep
Lengte: 23835 woorden
24 januari 2019

---

1 James S. A. Corey, *Abaddon's Gate* (New York 2013) 441.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	1
1. Theoretisch kader.....	6
2. Historische context.....	13
2.1 Geschiedenis van de Slavische Macedoniërs.....	13
2.2 Geschiedenis van de Albanezen in Macedonië.....	17
2.3 Conclusie.....	23
3. Conflictpreventie.....	24
3.1 De opstand van 2001.....	24
3.2 Oplossing.....	37
3.3 Toepassing van preventie.....	50
4. Conclusie.....	55
Lijst van afkortingen.....	57
Literatuurlijst.....	59

Inleiding

Het uiterste noorden van de republiek Macedonië is een woest berggebied. Behalve een paar hoofdwegen wordt de natuur alleen onderbroken door kleine kronkelweggetjes naar geïsoleerde dorpjes. Nadat Macedonië zich had afgescheiden van Joegoslavië was het jarenlang onduidelijk waar de grens tussen beide landen precies liep. In 2001 werd er overeenstemming over bereikt door de regeringen in Skopje en Belgrado.² Voor een televisieploeg uit de Macedonische hoofdstad was de overeenkomst een goede reden om het gebied te gaan bezoeken en vast te leggen hoe dit stukje Macedonisch grondgebied er eigenlijk uitzag. Maar bij aankomst in het dorpje Tanuševci werd de groep gegijzeld door gewapende mannen. De journalisten moesten hun apparatuur afstaan en na enige tijd werden ze weer vrijgelaten. Toen de politie later de zaak kwam onderzoeken werden zij onthaald met geweervuur en zagen zich gedwongen om ijlings terug te keren. Wie deze mannen precies waren werd niet duidelijk. Het zouden smokkelaars kunnen zijn geweest, Kosovaarse strijders, of leden van het UÇK-M (Nationaal bevrijdingsleger), een nog onbekende rebellengroep die een paar weken eerder voor het eerst van zich had laten horen.³

Het was de opmaat naar een gewapende opstand waarin rebellen maandenlang het noordwestelijke deel van het land bezet hielden. Kort na het einde van de Kosovo-oorlog leek dit de volgende episode te worden in de serie van bloedige conflicten die waren uitgebroken sinds het uiteenvallen van Joegoslavië. Maar in tegenstelling tot Bosnië, Kroatië of Kosovo was het conflict in Macedonië van korte duur en vielen er relatief weinig slachtoffers. Het werd beëindigd na moeizame onderhandelingen tussen de strijdende partijen onder leiding van vertegenwoordigers van de internationale gemeenschap.

De beëindiging van deze opstand was een succesverhaal voor de internationale onderhandelaars. In de eerdere Joegoslavische oorlogen was er militair ingrijpen nodig geweest om een einde aan het geweld te maken, en dit gebeurde pas na jaren van oorlog, waarin meer dan honderdduizend mensen slachtoffer waren geworden van oorlogsgeweld en genocide. Na deze ervaring werd er in Kosovo doortastender ingegrepen dan in Bosnië. Binnen vier maanden begon de NAVO met een gezamenlijk standpunt aan onderhandelingen.⁴ De diplomatieke oplossing mislukte echter. Pas na een maandenlange campagne van bombardementen gaven de Serviërs zich gewonnen. Intussen waren vrijwel alle Albanezen uit Kosovo verdreven.⁵

Aan de interventie in Macedonië kwam geen militair optreden te pas. Het is een voorbeeld van preventieve humanitaire interventie, het ingrijpen met vreedzame middelen voordat een conflict escaleert.⁶ Het is een hoopvol idee dat volgens pleitbezorgers niet alleen veel ellende kan voorkomen, maar ook interventies korter, goedkoper en minder risicovol kan maken. Het begrip

2 Pavlos I. Koktsidis, *Strategic Rebellion : Ethnic Conflict in FYR Macedonia and the Balkans* (Oxford 2012) E-boek 158.

3 Kristina Balalovska, 'A Historical Background to the Macedonian-Albanian Inter-Ethnic Conflict', *Minority Politics in Southeast Europe: Crisis in Macedonia. Roma: Ethnobarometer Working Paper Series* (2002), 109-125.

4 Dana H. Allin, *NATO's Balkan Interventions* (Londen 2002) 52.

5 Bruce W. Jentleson, 'Preventive Diplomacy: A Conceptual and Analytic Framework', in: Bruce W. Jentleson (ed.), *Opportunities missed, opportunities seized. Preventive Diplomacy in the Post-Cold War World* (Lanham 2000) 3-20, aldaar 4.

6 Robert Muggah en Natasha White, Is there a preventive action renaissance? The policy and practice of preventive diplomacy and conflict prevention (Rapport 28, z.p. 2013) 3.

humanitaire interventie wordt vaak, mede door de bekendheid van de interventies in voormalig Joegoslavië, geassocieerd met militair optreden. Dit is echter maar een van de middelen die bij humanitaire interventie beschikbaar zijn. Interventie kan ook plaatsvinden met diplomatieke middelen of economische sancties. Bij de voorstanders van het concept van preventieve interventie gaat de voorkeur uit naar de vreedzame middelen en is militaire interventie een laatste redmiddel.⁷

Preventieve humanitaire interventie werd een populair idee in de jaren negentig van de vorige eeuw. Met het einde van de Koude Oorlog verschoof de focus naar kleinere conflicten, die vaak binnen staten plaatsvonden. Een aantal van deze conflicten, zoals die in Bosnië, Rwanda (1994) en Somalië (1992-1994), vielen in het bijzonder op vanwege de wreedheden die er voorkwamen en het falen van de internationale gemeenschap om die te voorkomen.

Het onderwerp kwam hoog op de agenda bij de VN en was een impuls voor nieuw onderzoek naar conflictpreventie door academici. Daar zijn uiteenlopende ideeën uit voortgekomen, variërend van theorie over de structurele oorzaken van conflict tot concrete stappenplannen voor preventie. De beëindiging van het Macedonische conflict werd daarbij als een van de positieve voorbeelden genoemd van de mogelijkheden van conflictpreventie.

Deze scriptie presenteert een *case study* waarin het conflict in Macedonië dat in de zomer van 2001 plaatsvond wordt geanalyseerd aan de hand van de theorie die rondom conflictpreventie is ontwikkeld. Wat waren de factoren die een oplossing mogelijk maakten in Macedonië en in hoeverre sluit dat aan bij de bestaande theorie over conflictpreventie? Het zal blijken dat de beëindiging van het conflict afhankelijk was van een complexe set van factoren die uniek waren voor dit conflict. Dat is een indicatie van hoe moeilijk het is om tot een algemeen toepasbaar plan te komen ter preventie van conflicten. Niettemin is het zinvol om een inzicht te krijgen in de manier waarop er in dit geval een succesvolle uitkomst is bereikt voor het aanvullen van de kennis omtrent de mogelijkheden die conflictpreventie al dan niet kan bieden.

Het onderzoek begint met een bespreking van de bestaande theorie omtrent conflictpreventie in hoofdstuk 1. Hoofdstuk 2 zal een overzicht geven van de historische context van het gebied en de etnische groepen die tegenover elkaar kwamen te staan. De geschiedenis geeft niet alleen verklaringen voor de oorzaken van conflict, maar ook van de mogelijkheden tot preventie. In het derde hoofdstuk wordt het conflict van 2001 behandeld. Als eerste zullen in hoofdstuk 3.1 de gebeurtenissen op chronologische volgorde worden geanalyseerd. In hoofdstuk 3.2 wordt onderzocht hoe een oplossing tot stand kwam door de factoren na te gaan die bijdroegen aan een vreedzame oplossing en de factoren die dat belemmerden. In hoofdstuk 3.3 worden de bevindingen gekoppeld aan de theorie. De oplossing van het conflict wordt geanalyseerd aan de hand van een aantal thema's die centraal staan in de theorie over conflictpreventie, namelijk het herkennen van een aankomend conflict, wiens verantwoordelijkheid het is om de preventie op te pakken, het moment van ingrijpen, de middelen die worden gebruikt en het beoordelen van de effectiviteit van de preventie.

---

⁷ Peter Baehr en Cees Flinterman, 'Humanitaire interventie. De huidige stand van zaken', in: *Duco Hellema en Hilde Reiding (ed.), Humanitaire interventie en soevereiniteit. De geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004) 125-133, aldaar 125.

Er bestaan verschillende visies over de definitie, effectiviteit en methodes van conflictpreventie. De meeste auteurs over het onderwerp staan positief tegenover de perspectieven die het biedt.⁸ Enkele critici zien helemaal niets in het idee.⁹ De verdeling tussen voorvechters en critici volgt de tegenstelling tussen de liberale en de realistische stromingen binnen de internationale betrekkingen. Conflictpreventie is bij uitstek een thema dat bij de liberale school van internationale betrekkingen past. Het past in het beeld van het algemene belang als leidraad in tegenstelling tot het nationale belang van staten. Pleitbezorgers van het idee zien een grote rol weggelegd voor internationale organisaties. In beleidsdocumenten van de VN en de EU speelt preventie een belangrijke rol. Deze organisaties nemen de brede, structuralistische visie op preventie van de liberalen over.¹⁰ Zo merkt secretaris-generaal van de VN Kofi Annan op dat staten terughoudend zijn om zich sterk in te zetten voor preventie omdat ze daar weinig voordeel in zien voor het eigen belang. Het antwoord van Annan luidt vervolgens dat staten in dat geval hun nationaal belang dienen bij te stellen aangezien preventie in ieders belang is.¹¹ Wel wordt door de VN en de EU het behoud van de soevereiniteit sterk benadrukt. Het rapport *The responsibility to protect* (2001) formuleert een benadering waar preventie met het principe van soevereiniteit wordt verenigd door de eerste verantwoordelijkheid voor preventie bij de regeringen van conflictgebieden te leggen.¹²

Publicaties over conflictpreventie vanuit een realistische invalshoek zijn zeldzamer. De auteurs zijn terughoudender over de mogelijkheden. Deze critici zijn minder overtuigd van de toegevoegde waarde van internationale organisaties en zien het niet snel gebeuren dat landen veel gaan investeren in preventie terwijl dat niet direct het nationaal belang dient, of ze zien de neiging van landen en organisaties om zich in conflicten te mengen juist als schadelijk.¹³ Een soortgelijk argument kan worden gegeven voor de partijen die betrokken zijn in het conflict. Die gedragen zich niet altijd rationeel en staan niet vanzelfsprekend open voor een vreedzame oplossing.¹⁴

De mogelijkheid om conflicten te voorspellen wordt betwijfeld, evenals de haalbaarheid van preventieve methodes, met name de aanpak van structurele oorzaken van conflict.¹⁵ Goede bedoelingen leiden niet altijd tot gewenste resultaten. Zo kunnen conflicten na preventie blijven voortduren. Democratisering als onderdeel van preventie kan juist gewelddadig conflict tot gevolg hebben, omdat eerder onderdrukte spanningen aan de oppervlakte komen.¹⁶ De critici wijzen de wenselijkheid en mogelijkheden van conflictpreventie niet geheel af, maar zien slechts beperkte

8 Muggah en White, *Preventive action renaissance* 3; Jentleson, 'Preventive Diplomacy', 6.

9 Stephen John Stedman, 'Alchemy for a New World Order: Overselling 'Preventive Diplomacy'', *Foreign Affairs* 74 (1995) 3, 14-20; C. Dale Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism: War, National Interest and Liberal Peacebuilding', *International Peacekeeping* 16 (2009) 5, 717-734.

10 Kofi Annan, *Prevention of armed conflict* (Rapport van de secretaris-generaal van de VN, z.p. 2001) 11; Ban Ki-Moon, *Preventive diplomacy: Delivering results* (Rapport van de secretaris-generaal van de VN, z.p. 2011); Ban Ki-Moon, *Strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution* (Rapport van de secretaris-generaal van de VN, z.p. 2012); *Communication from the commission on conflict prevention* (Communicatie van de Europese commissie, z.p. 2001).

11 Annan, *Prevention* 36.

12 Gareth Evans e.a., *The responsibility to protect* (Ottawa 2001) E-boek; Fred Grünfeld, 'Conflictpreventie en soevereiniteit', in: Duco Hellema en Hilde Reiding (ed.), *Humanitaire interventie en soevereiniteit. De geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004) 159-173, aldaar 169-170.

13 Joseph Grieco, 'Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism', *International Organization* 42 (1988) 3, 485-507, aldaar 487; Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 18; Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 717-p718; Jentleson, 'Preventive Diplomacy', 5.

14 Grieco, 'Anarchy', 488; Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 721.

15 Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 722.

mogelijkheden voor de toepassing ervan en een discrepantie tussen retoriek en praktijk. Ondanks retoriek over het wegnemen van de grondoorzaken van conflict blijkt in de praktijk dat er juist in de landen waar de voedingsbodem voor conflict het sterkst is, er minimale inzet is van landen die de middelen hebben om er iets aan te doen.¹⁷

Er is literatuur geschreven over conflictpreventie vanuit verschillende invalshoeken. Kwantitatieve onderzoeken gebruiken datasets met een grote hoeveelheid conflicten en trekken conclusies op basis van de overeenkomsten en verschillen in de eigenschappen van die conflicten. De behandelde casussen worden gereduceerd tot een aantal abstracte kenmerken om een vergelijkend onderzoek met behulp van statistische methodes mogelijk te maken.¹⁸

Kwalitatieve onderzoeken gaan in op gevallen waar preventie zou kunnen worden toegepast en op de methodes waarop dat uitgevoerd kan worden. Daarbij worden concrete gebeurtenissen gebruikt als voorbeeld, enerzijds als voorbeeld van succes of als voorbeeld van hoe het niet moet. De set aan middelen die kan worden ingezet en de manier waarop dat gedaan kan worden staat centraal. Het resultaat daarvan is dat de focus vooral komt te liggen bij de partijen die de preventie uitvoeren, en minder bij de partijen die direct betrokken zijn in de besproken conflicten.¹⁹

Er is een grote hoeveelheid onderzoek over de oorzaken van conflict, zowel op korte als op de lange termijn. Dit is een vakgebied op zich, maar sluit wel aan bij het onderwerp van conflictpreventie omdat het herkennen van potentiële nieuwe conflicten essentieel is voor de preventie ervan, en omdat het wegnemen van de factoren die conflict veroorzaken een taak is van preventie.²⁰

Dit onderzoek gaat in op het conflict in Macedonië als case study. Het beoogt niet een bewijs te leveren voor een bepaalde aanpak of een advies te geven voor de toekomst. In plaats daarvan gaat het er om een inzicht te geven hoe de theoretische concepten van preventie voorkomen in de praktijk, en hoezeer het verloop van een dergelijke crisis afhankelijk is van de historische context en de relaties tussen de strijdende partijen en de partijen die de taak van preventie op zich nemen.

Het onderzoek is voor de historische context gebaseerd op de bestaande geschiedschrijving en in het bijzonder op onderzoek naar het ontstaan van etnische identiteit en de manier waarop etnische tegenstellingen ontstaan. Voor het verloop van het conflict en de analyse van de beëindiging wordt er gebruik gemaakt van nieuwsbronnen en verslagen van onderhandelaars die er direct bij betrokken waren, aangevuld met analyses uit de tijd van het conflict zelf en van na het conflict.

---

16 Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 720; Duco Hellema, 'Humanitaire interventie en de verbreiding van democratie', in: Duco Hellema en Hilde Reiding (ed.), *Humanitaire interventie en soevereiniteit*. (Amsterdam 2004) 175-186, aldaar 182.

17 Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 724.

18 Jacob Bercovitch, 'In Practice. Understanding Mediation's Role in Preventive Diplomacy', *Negotiation Journal* 12 (1996) 3, 241-258; Karl DeRouen Jr., Jacob Bercovitch en Paulina Pospieszna, 'Introducing the Civil Wars Mediation (CWM) dataset', *Journal of Peace Research* 48 (2011) 5, 663-672.

19 Alice Ackermann, 'The Idea and Practice of Conflict Prevention', *Journal of Peace Research* 40 (2003) 3, 339-347; Michael S. Lund, 'Underrating Preventive Diplomacy', *Foreign Affairs* 74 (1995) 4, 160-163.

20 Grünfeld, 'Conflictpreventie'; Safia Swimelar, 'Approaches to ethnic conflict and the protection of human rights in post-communist Europe: The need for preventive diplomacy', *Nationalism and Ethnic Politics* 7 (2001) 3, 98-126.

Waar het gaat om etnische conflicten en zaken zoals nationale identiteit kunnen het taalgebruik en de namen die gegeven worden aan de betreffende plaatsen en groepen voor verwarring zorgen. Bovendien liggen deze zaken gevoelig.²¹ In deze scriptie worden de namen Macedonië en Republiek Macedonië gebruikt om het land aan te duiden. Wanneer het gaat om de Griekse provincie met dezelfde naam zal dat expliciet worden aangegeven. Met het woord Macedoniër wordt een inwoner van het land bedoeld, ongeacht diens etnische identiteit. De term Slavische Macedoniërs wordt gebruikt om een onderscheid te maken tussen de meerderheidsgroep en de Albanese Macedoniërs. Om de leesbaarheid te bevorderen wordt de term Albanees gebruikt voor de Albanese Macedoniërs. Wanneer het gaat om inwoners van Albanië of Kosovo wordt dat in de context vermeld.

---

21 Žarko Trajanoski, ‘Critical Thinking Exercises: Is the Word “Slavs” Offensive to Macedonians?’ (versie 6 november 2014), <http://factchecking.mk/critical-thinking-exercises-is-the-word-slavs-offensive-to-macedonians/> (20 april 2017).

1. Theoretisch kader

Voorspelling

Veel theorie over preventie baseert zich op onderzoek naar algemene factoren die conflicten in de hand werken. Kwantitatief onderzoek wijst naar factoren zoals repressie van bevolkingsgroepen, gebrek aan democratische instituties, conflicten in het recente verleden, armoede en economische ongelijkheid.²² Onderzoek wijst ook aan dat escalatie van gewelddadige conflicten samengaat met een toename van mensenrechtenschendingen.²³ Gebieden waar combinaties van deze factoren in voldoende mate voorkomen kunnen dan ook beschouwd worden als toekomstig conflictgebied, waar preventieve maatregelen moeten worden genomen.²⁴ Preventie op langere termijn betekent dat factoren die conflict in de hand werken niet alleen als waarschuwing moeten worden beschouwd, maar dat deze factoren zelf moeten worden weggenomen. Omdat de dieper liggende oorzaken van conflict heel breed zijn wordt het geheel van preventieve maatregelen ook heel breed. Remedies omvatten het vestigen van democratie, een solide rechtsstaat en bestrijding van armoede. Conflictpreventie verschuift hiermee van het diplomatieke veld naar ontwikkelingshulp. Volgens critici vervalt de preventieve aanpak daarmee tot *fix everything*.²⁵ Bovendien is er geen land waar een of meerdere van dit type structurele factoren niet voorkomt.²⁶

Meer directe aanzetten tot conflict zoals de vorming van separatistische organisaties, wapenwedlopen en het invoeren van nieuwe repressieve maatregelen zijn beter hanteerbaar als voorspellers van conflict, al bestaat daar het gevaar dat gebeurtenissen al snel in een stroomversnelling raken zodat preventie te laat komt.²⁷ Een nauwere opvatting van preventie, operationele preventie, richt zich eerder op de beginnende fase van een conflict dan op de onderliggende oorzaken.²⁸ Omdat een conflict in deze fase snel kan escaleren wordt er gepleit voor een netwerk van waarnemers ter plaatse die signalen kunnen herkennen en waarschuwingen kunnen doorgeven.²⁹ Er heeft een grote groei plaatsgevonden van organisaties die zich met voorspelling bezighouden, maar dit heeft ook geleid tot een overvloed aan ongefilterde informatie.³⁰ Sceptici van het idee van preventie wijzen er op dat de mogelijkheid tot voorspelling überhaupt twijfelachtig is.³¹

Het moment van ingrijpen

Wanneer het aannemelijk is dat er een crisis in de maak is, wat is dan het beste moment om in te grijpen? Pleitbezorgers van preventie zien dat het liefste zo vroeg mogelijk gebeuren. Dan kunnen veel slachtoffers voorkomen worden en partijen kunnen makkelijker bewogen worden tot

22 Swimelar, 'Approaches to ethnic conflict', 120; Grünfeld, 'Conflictpreventie', 162; Lund, 'Underrating Preventive Diplomacy', 161.

23 Grünfeld, 'Conflictpreventie', 161.

24 Ibidem, 168.

25 Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 722.

26 Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 16.

27 Lund, 'Underrating Preventive Diplomacy', 161.

28 Ackermann, 'Conflict Prevention', 341.

29 Ackermann, 'Conflict Prevention', 342; Annan, Prevention 13.

30 Ki-Moon, Preventive diplomacy 19.

31 Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 16.

toenadering als de driften nog niet te hoog zijn opgelopen.³² Er is echter onderzoek naar conflictbemiddeling dat concludeert dat pogingen tot preventie niet het meest effectief zijn in het begin van een crisis. Partijen lijken eerder open te staan voor externe bemiddeling wanneer zij tegenslagen hebben geleden in een conflict, waardoor voortzetting minder aantrekkelijk lijkt dan voor de uitbraak van vijandelijkheden.³³ Het lijkt er op dat de strijdende partijen eerst het resultaat van confrontatie moeten ervaren voordat ze te overreden zijn om tot een andere handelwijze te komen. Deze conclusies komen voort uit kwantitatieve onderzoeken, waar een meerderheid van de conflicten aan dit patroon voldoet. Er bestaat ook een significante minderheid van gevallen waarvoor dit niet geldt.³⁴ Daarbij is vooral de reden van het conflict van belang. Vooral wanneer het gaat om conflict over territorium blijken strijdende partijen weinig bereid te zijn tot compromis voordat er is gevochten.³⁵

Het moment van ingrijpen is ook relevant voor het werven van partijen die de preventie op zich willen nemen. Enerzijds zou preventie in een vroeg stadium aantrekkelijker zijn doordat het minder kosten en risico's met zich meebrengt.³⁶ Anderzijds is in een vroeg stadium de dreiging van escalatie minder overtuigend en is het minder duidelijk wat het belang van de interveniërende partij is.³⁷ In de liberale denkwijze gaat de voorkeur uit naar vroegtijdige interventie om zo geweld af te wenden en risicovolle militaire interventies te voorkomen. Omdat auteurs met een realistische visie sceptisch staan tegenover preventie in het algemeen overheerst de mening dat er betere helemaal niet kan worden ingegrepen. Als dat dan toch moet gebeuren dan is interventie met beperkte middelen in situaties die weinig risico opleveren voor de uitvoerders het meest wenselijk.³⁸ Een ander kritiekpunt is dat er ook bij interventie in een vroeg stadium een grote investering in mensen en middelen nodig is, omdat er een geloofwaardige dreiging klaar moet staan om vastberaden gewapende groepen op andere gedachten te brengen.³⁹

De uitvoerders

Wiens verantwoordelijkheid is het om preventieve actie te ondernemen? Het ligt het meest voor de hand dat dit in eerste instantie de regering van de staat waar de crisis zich afspeelt is. Wanneer staten zelf in staat zijn om opborrelende conflicten in de kiem te smoren is internationale interventie helemaal niet nodig. Dit is het uitgangspunt van het rapport *The responsibility to protect* van de *International commission on intervention and state sovereignty* (ICIS). Pas wanneer regeringen niet in staat zijn om hun eigen bevolking te beschermen of dat niet willen verschuift de verantwoordelijkheid naar de internationale gemeenschap. Het rapport probeert de vraag te beantwoorden hoe humanitaire crises moeten worden aangepakt zonder schending van het beginsel van soevereiniteit van staten. Het rapport is invloedrijk aangezien de commissie heeft getracht steun te vinden voor haar ideeën onder zoveel mogelijk VN-lidstaten en omdat veel van de bevindingen

---

32 Annan, *Prevention 2*; Lund, 'Underrating Preventive Diplomacy', 162.

33 Bercovitch, 'In Practice', 251; DeRouen Jr., Bercovitch en Pospieszna, 'CWM dataset', 666.

34 Bercovitch, 'In Practice', 248; DeRouen Jr., Bercovitch en Pospieszna, 'CWM dataset', 664.

35 Bercovitch, 'In Practice', 251.

36 Lund, 'Underrating Preventive Diplomacy', 163.

37 Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 18.

38 Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 722.

39 Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 18.

terugkomen in latere academische publicaties en beleidsdocumenten van internationale organisaties.⁴⁰

Gevallen waarbij regeringen in crisisgebieden in staat zijn om zelf crises op te lossen op een vreedzame wijze vallen doorgaans buiten theorieën over preventie omdat dit niet de gevallen zijn waarbij er risico bestaat op ernstige schendingen van mensenrechten. Wanneer een staat de crisis niet zelf oplost wordt het een verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap. Dat geldt ook voor gevallen waar de regering een crisis probeert te bestrijden door middel van methodes die het geweld verergeren of anderszins een inbreuk maakt op de mensenrechten.⁴¹

Wat is de internationale gemeenschap precies? Volgens de spelregels van de VN dient interventie plaats te vinden via de Veiligheidsraad. De internationale gemeenschap wordt dan gevormd door de partijen die door de Veiligheidsraad worden aangewezen om in te grijpen in een crisis. Dat proces is vooral van belang bij militaire interventie of het instellen van sancties, dus in gevallen waar de regering van het crisisgebied niet instemt met de te nemen maatregelen. Wanneer een preventieve interventie wordt uitgevoerd met toestemming van de betreffende staat dan gaat het alleen om de overeenstemming tussen die staat en de partijen die de interventie uitvoeren.⁴² Naast de VN hebben andere internationale organisaties zoals de NAVO, de Europese Unie en de Afrikaanse Unie ook hun eigen beleid aangaande conflictpreventie ontwikkeld. Denkers over preventie wijzen uiteenlopende partijen aan die een rol kunnen spelen zoals internationale organisaties, staten, NGO's en lokale belangengroepen.⁴³

De populariteit van het idee van preventie betekent dat steeds meer organisaties zich ermee bezig zijn gaan houden. Dat geeft meer mogelijkheden, maar maakt gezamenlijk optreden moeilijker.⁴⁴ In beleidsdocumenten van internationale organisaties wordt een brede betrokkenheid in principe aangemoedigd, maar onderzoekers wijzen op verschillen in effectiviteit van verschillende soorten bemiddelaars.⁴⁵ Preventie ondernomen door staten of coalities van staten wordt als het meest effectief beoordeeld.⁴⁶ In tegenstelling tot NGO's zijn staten permanent, ze hebben meer middelen en kunnen beter geloofwaardige toezeggingen doen of dwangmaatregelen nemen.⁴⁷ Lokale organisaties hebben het voordeel dat ze kennis hebben van de situatie en de cultuur waarin onderhandelingen moeten plaatsvinden. Ze kunnen eerder bereid zijn om in actie te komen omdat ze belang hebben in de oplossing van het conflict. Ze zijn echter ook eerder partijdig of kunnen onder druk worden gezet.⁴⁸ Lokale partijen zijn vaak ook beducht om zelf in een conflict betrokken te raken en kiezen dan liever voor afzijdigheid.⁴⁹ Onpartijdige bemiddeling blijkt effectiever te zijn, maar onpartijdige organisaties hebben minder belang om zich in te zetten.⁵⁰ Preventie door

40 Evans e.a., *Responsibility to protect*, IX; Grünfeld, 'Conflictpreventie', 159; Annan, Prevention 2.

41 Evans e.a., *Responsibility to protect*, 19.

42 Hellema, 'De verbreiding van democratie', 184.

43 Muggah en White, Preventive action renaissance 8; Jentleson, 'Preventive Diplomacy', 4.

44 Muggah en White, Preventive action renaissance 1-2.

45 Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 15-18.

46 Muggah en White, Preventive action renaissance 7; Lund, 'Underrating Preventive Diplomacy', 162.

47 Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 15-18.

48 Ki-Moon, Strengthening the role of mediation 6.

49 Evans e.a., *Responsibility to protect*, 54.

50 Bernd Beber, 'International Mediation, Selection Effects, and the Question of Bias', *Conflict Management and Peace Science* 29 (2012) 4, 397-424, aldaar 419; Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 724.

meerdere partijen is problematisch. Men gaat elkaar in de weg zitten en de strijdende partijen kunnen onderhandelaars tegen elkaar uitspelen.⁵¹

Soevereiniteit

De concepten van soevereiniteit en interventie zijn een tegenstelling. Voor wie de soevereiniteit van staten als absoluut beschouwt is elke interventie van buitenaf, hoe subtiel ook, ondenkbaar.⁵² De ontwikkeling van het denken over interventie in de jaren negentig ging dan ook hand in hand met de observatie dat er een verzwakking was van de staatssoevereiniteit. Met de toenemende globalisering, democratisering en de toenemende betrokkenheid van de internationale gemeenschap bij mensenrechtenkwesties leek het idee van absolute soevereiniteit overbodig te worden.⁵³ Kritische academici zien dat niet zo snel gebeuren, of zetten hun vraagtekens bij de wenselijkheid van een dergelijke ontwikkeling. Regeringen van met name niet-westerse landen delen die opvatting.⁵⁴

De soevereiniteit wordt in dit geval vooral beschouwd als een obstakel voor conflictpreventie. Het is echter ook denkbaar dat er van een stevig staatsgezag een preventieve werking uitgaat, omdat het moeilijker is voor opposanten om er weerstand aan te bieden. Een ondermijning van het gezag door interventie van buitenaf kan er dan toe leiden dat het vermogen van de staat om interne conflicten te beheersen verzwakt wordt.⁵⁵ Het idee van preventie hoeft niet een verzwakking van soevereiniteit te betekenen. Het voorkomen van conflicten die de soevereiniteit van een land kunnen schenden behoort ook tot de doelen van preventie. Dat geldt ook voor conflicten binnen de grenzen, waar het risico bestaat dat opstandelingen delen van het land onttrekken aan het gezag van de staat. Een voorzichtige opvatting over preventie probeert dat te bewerkstelligen. Preventieve actie mag dan alleen plaatsvinden met goedkeuring van de regering van de betreffende staat. Pas in een later stadium mogen maatregelen als sancties worden ondernomen.⁵⁶

Het rapport van de ICIS stelt in feite dat de soevereiniteit vervalt op het moment dat een land niet in staat blijkt de eigen bevolking te beschermen.⁵⁷ Maatregelen die de soevereiniteit schenden moeten echter alleen worden toegepast in extreme gevallen, en moeten volgens de regels van de VN worden gelegitimeerd.⁵⁸ Staten die zich zorgen maken over mogelijke schending van hun soevereiniteit worden geadviseerd zelf zulke situaties te voorkomen.⁵⁹ Een alternatieve opvatting is dat er in gevallen waar de regering van een land geen controle heeft over een deel van het eigen grondgebied überhaupt geen sprake kan zijn van de schending van soevereiniteit, aangezien de regering *de facto* geen soevereiniteit bezit over dat gebied.⁶⁰

---

51 Ki-Moon, Strengthening the role of mediation 6, 29.

52 Baehr en Flinterman, 'De huidige stand van zaken', 125.

53 Hellema, 'De verbreiding van democratie', 183.

54 Hellema, 'De verbreiding van democratie', 183-184; Evans e.a., *Responsibility to protect*, 25.

55 Grünfeld, 'Conflictpreventie', 169-170.

56 Ki-Moon, Preventive diplomacy 18; Grieco, 'Anarchy', 489-490.

57 Evans e.a., *Responsibility to protect*, XI.

58 Ibidem, 31, 47, 53.

59 Ibidem, 25.

60 Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 728.

Methodes

De middelen die kunnen worden toegepast zijn afhankelijk van het soort crisis en hoe ver die is geëscaleerd. Veel artikelen over preventie bevatten een lijst met maatregelen, zoals de ladder van conflictpreventie van Jan Eliasson.⁶¹ Het begint met een publieke reactie op de eerste signalen van een crisis en het doen van onderzoek naar de situatie. Vervolgens dienen de interveniërende partijen aan te zetten tot onderhandelingen. Wanneer dit niet werkt moeten er vreedzame dwangmiddelen worden ingezet. Dreiging met geweld en daadwerkelijk militair ingrijpen moeten een laatste redmiddel zijn. Andere auteurs noemen een vergelijkbare opeenvolging van methodes. Ook het handvest van de VN schrijft een volgorde van middelen voor die begint met onderhandelingen en eindigt met militair geweld.⁶²

Een dergelijke lijst vormt een vrij directe handleiding voor conflictpreventie op korte termijn. Structuralisten zijn geneigd om een veel breder takenpakket te noemen. Bevordering van democratie, *good governance*, emancipatie, opbouw van infrastructuur en aanpak van milieuproblematiek zijn maar een deel van de maatregelen die in literatuur en beleidsdocumenten worden genoemd.⁶³ Het liefst moeten alle grondoorzaken van conflict worden weggenomen voordat de preventie geslaagd kan worden genoemd.⁶⁴ Naast de vraag of dit een effectieve aanpak is wijzen critici er op dat er veel potentiële conflictgebieden zijn terwijl er schaarse middelen zijn om die aan te pakken. Het verdelen van die middelen over zoveel verschillende activiteiten komt de doelmatigheid niet ten goede.⁶⁵ In de hoek van de operationele aanpak is meer theorie te vinden over diplomatieke bemiddeling en de effectiviteit daarvan in verschillende vormen.⁶⁶ Bemiddeling zou volgens sommigen strikt onpartijdig moeten zijn en dient te verlopen zonder dat bemiddelaars betrokken raken door bijvoorbeeld vredesmissies uit te rusten.⁶⁷ In andere onderzoeken wordt geconcludeerd dat bemiddeling juist beter werkt als ze wordt uitgevoerd door invloedrijke partijen, doorgaans staten, die geloofwaardige dreigingen of beloningen kunnen inzetten als prikkel om onderhandelingen te doen slagen.⁶⁸

Effectiviteit

Het beoordelen of preventieve maatregelen geslaagd zijn is al even lastig als het voorspellen van een crisis. Een periode van rust kan altijd worden gevolgd worden door een nieuw conflict. Kan dat gezien worden als een nieuw conflict of betekent het dat de preventie is mislukt? Dikwijls is er na de oplossing van een crisis onenigheid over wat de doorslaggevende factor was waar het succes aan te danken is.⁶⁹ Zowel de omstandigheden van het conflict als de preventieve maatregelen die werden getroffen zijn zo uiteenlopend en onderling verweven dat het lastig is om algemene conclusies te trekken. Correlatie is makkelijker te vinden dan bewijs van effectiviteit.⁷⁰

61 Muggah en White, Preventive action renaissance 4; Grünfeld, 'Conflictpreventie', 168.

62 Ibidem.

63 Annan, Prevention 21; Communication from the commission 14-18;

64 Ackermann, 'Conflict Prevention', 342.

65 Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 19; Jentleson, 'Preventive Diplomacy', 10.

66 Bijvoorbeeld Ki-Moon, Strengthening the role of mediation 6.

67 Beber, 'International Mediation', 400.

68 Ki-Moon, Preventive diplomacy 18; Stedman, 'Alchemy for a New World Order', 18.

69 Muggah en White, Preventive action renaissance 6.

70 Beber, 'International Mediation', 398.

Het juiste moment om de conflictpreventie te beëindigen en als geslaagd te beschouwen is niet eenduidig. Een blijvende betrokkenheid van de interveniërende partijen kan helpen om een terugval te voorkomen. Dat geldt voor gevallen waar structurele oorzaken worden aangepakt en waar conflictpreventie onderdeel is van een langdurig proces van ontwikkelingshulp. Door de situatie te blijven waarnemen kunnen signalen van hernieuwde spanningen vroegtijdig worden herkend. Op dat moment is er weer sprake van de eerste fase in het proces van preventie, het identificeren van mogelijke nieuwe conflicten.⁷¹

Een kritiekpunt op het idee van preventie is dat conflicten niet werkelijk worden opgelost door het ingrijpen, maar sluimerend blijven voortbestaan terwijl de strijdende partijen hun kansen afwachten. Toestaan dat het conflict wordt uitgevochten tot een van de betrokken partijen een beslissing forceert kan zorgen voor een uitkomst waar de kans op toekomstige conflicten is verminderd. Dat wordt een uitkomst waarin het recht van de sterkste geldt, een onrechtvaardige uitkomst voor de verliezers. Toch kan dat een gunstigere uitkomst zijn dan een wapenstilstand die alleen standhoudt zolang externe partijen het bewaken.⁷²

Conclusie

Er bestaat een rijke variatie aan ideeën over conflictpreventie, ideeën die evengoed voortkomen uit de ervaringen en het wereldbeeld van auteurs en organisaties als uit objectief onderzoek. In de meest optimistische visie is preventie zowel wenselijk als uitvoerbaar. Preventie dient dan een hoge prioriteit te hebben, met name bij de regeringen van de landen waar een groot risico bestaat op conflict. Een netwerk van waarnemers, zowel van lokale partijen als van internationale organisaties, moet paraat staan om de signalen op te vangen. Staten en organisaties die over de middelen daarvoor beschikken moeten klaar staan om te assisteren wanneer de lokale partijen er niet uitkomen. Inzet van de zwaarste middelen dient zoveel mogelijk voorkomen te worden. Er moet voorrang gegeven worden aan een geweldloze aanpak waarbij de zelfstandigheid van staten gerespecteerd wordt. Vooraanstaande internationale organisaties onderschrijven dit beleid, in elk geval op papier. Er zijn critici die het ideaal van preventie onderschrijven, maar twijfelen over de uitvoerbaarheid, en er zijn critici die het idee van preventie niet alleen als onuitvoerbaar, maar ook als onwenselijk zien.

Het pakket van aanbevolen methodes om conflicten te voorkomen is breed. Wat er moet worden gedaan hangt af van de fase waarin het conflict zich bevindt. Structuralisten bevelen het wegnemen van dieper liggende oorzaken aan. Op het moment dat de vijandelijkheden al zijn uitgebroken beschikt de operationele preventie over middelen die beginnen met bemiddeling, oplopen tot diplomatieke druk en in het uiterste geval militaire interventie. Er bestaat een overeenstemming dat de minst ingrijpende maatregelen de voorkeur hebben en dat de hardere methodes achter de hand moeten worden gehouden voor als het echt niet anders kan.

De preventie in Macedonië was een toepassing van operationele preventie, aangezien de uitbraak van geweld niet werd voorkomen. De Macedonische regering en de aanwezige internationale waarnemers zagen de opstand niet aankomen op het moment dat die uitbrak. De verhouding tussen

---

71 Evans e.a., *Responsibility to protect*, 39.

72 Walton, 'The Case for Strategic Traditionalism', 732 noot 9; Edward N Luttwak, 'Give War a Chance', *Foreign Affairs* 78 (1999) 4, 36-44, aldaar 37.

de etnische groepen was gespannen, maar was niet significant verslechterd aan de vooravond van het conflict in de zin dat het een waarschuwingssignaal was. Dat er sprake was van een conflictsituatie werd eigenlijk pas duidelijk toen het UÇK-M dorpen begon in te nemen.⁷³

---

73 Allin, *Balkan Interventions*, 78.

2. Historische context

Hoe kwam het dat de Slavische Macedoniërs en hun Albanese landgenoten in een gewelddadige confrontatie tegenover elkaar kwamen te staan? Om de oorzaak van het conflict beter te begrijpen is het nodig om stil te staan bij de ontwikkeling van de staat Macedonië en van de etnische groepen die het land bewonen. Het principe van de unieke identiteit van de eigen groep is een belangrijk onderdeel geworden van de staatsvorming in de regio. De uitdrukking van de etnische identiteit en hoe die zich verhoudt tot andere etnische groeperingen en buurlanden wordt gezien als essentieel voor het voortbestaan van de eigen groep. De verhouding tussen etniciteit en de staat heeft voor de beide groepen een verschillende ontwikkeling doorgemaakt. Deze ontwikkeling en de verhouding van beide groepen tot de staat helpt de oorzaken van het conflict te begrijpen. De historische context helpt ook te verklaren in hoeverre de vertegenwoordigers van de etnische groepen bereid waren om geweld in te zetten om hun doelen te bereiken en welke externe prikkels er nodig waren om hen aan te zetten mee te werken aan een diplomatieke oplossing.

2.1 Geschiedenis van de Slavische Macedoniërs

De Macedonische geschiedschrijving begon in de achtste eeuw voor Christus, de tijd van de eerste verwijzing in klassieke documenten van het Macedonische koninkrijk. Hetzelfde Macedonische koninkrijk dat in de vierde eeuw onder Alexander tot een wereldrijk uitgroeide.⁷⁴ De kwestie van de relatie tussen het moderne en het klassieke Macedonië blijft een bron van animositeit tussen Macedonië en Griekenland. Claims van beide landen op dit roemrijke verleden zijn in beide landen een onderdeel van de nationale mythe. Wie Macedonië bezoekt kan het niet ontgaan. De luchthaven heet Alexander de Grote en het grootste voetbalstadion is naar zijn vader Philippus II genoemd. Midden in het splinternieuwe neoklassieke centrum van Skopje staat een groot standbeeld van Alexander. Als concessie aan Griekenland werd het hernoemd naar de onbeduidende titel *Held te paard*.⁷⁵

Het grondgebied van wat in de klassieke tijd als Macedonië werd omschreven komt min of meer overeen met het hedendaagse Griekse Macedonië, de moderne Macedonische republiek en Zuidwest-Bulgarije. De huidige Slavische Macedoniërs stammen af van migranten die in de zesde en zevende eeuw naar de regio kwamen. Macedonië werd een grensgebied tussen Byzantium, Bulgarije en Servië.⁷⁶

Macedonië wisselde regelmatig van eigenaar en werd op verschillende wijzen opgedeeld totdat het in de veertiende eeuw onderdeel werd van het Osmaanse rijk. Tijdens het verval van het Osmaanse rijk in de negentiende eeuw bleef Macedonië als een van de laatste Balkangebieden onder Turks bestuur.⁷⁷ Tegen deze achtergrond ontstonden er revolutionaire genootschappen die streefden naar zelfbeschikking. Deze groepen bevorderden uiteenlopende ideeën van een eigen Macedonische

---

74 John Phillips, *Macedonia: warlords and rebels in the Balkans* (Londen 2004) E-boek 17.

75 Valerie Hopkins, 'Let them eat Alexander the Great Statues' (versie 19 juni 2016), <http://foreignpolicy.com/2016/06/19/let-them-eat-alexander-the-great-statues-skopje-2014-macedonia-colorful-revolution/> (21 april 2017).

76 Phillips, *Warlords and rebels*, 17-18.

77 Ibidem.

identiteit. Ze streden met guerrillatactieken tegen het Osmaanse gezag en waren betrokken bij allerlei intriges in de buurlanden, met name in Bulgarije. Het hoogtepunt van de onrust was de Iinden-opstand van 1903, een gewapende opstand in verschillende Macedonische steden tegen het Osmaanse gezag. De opstand werd na een paar dagen hardhandig onderdrukt.⁷⁸

Na de Balkanoorlogen van 1912-1913, waarin Griekenland, Bulgarije en Servië het grootste deel van de resterende Osmaanse bezittingen in Europa innamen, werd Macedonië verdeeld tussen de overwinnaars. Vrijwel het hele grondgebied van wat nu het moderne Macedonië is werd Servisch. In de eerste helft van de twintigste eeuw bleef het een betwist gebied. Onder Servisch bewind werd er een beleid van assimilatie gevoerd door de Servische cultuur te bevorderen en er Servische kolonisten te huisvesten. Voor Bulgarije was de ambitie om Macedonië te bezitten een reden om zich in beide wereldoorlogen met Duitsland te verbinden.⁷⁹

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Macedonië langs etnische scheidslijnen verdeeld tussen Albanië en Bulgarije. Het Bulgaarse beleid was erop gericht om de bevolking tot Bulgaren om te vormen. Dit begon op een gematigde wijze, maar verviel steeds verder tot repressie. Dat leidde tot een vervreemding van de band met de Bulgaarse cultuur en versterkte de eigen Macedonische identiteit. De belofte van Tito en zijn partizanen van Macedonië als gelijkwaardig lid in een nieuwe Joegoslavische federatie was dan ook aantrekkelijk voor het Macedonische verzet.⁸⁰

Deze belofte werd ingelost met de oprichting van de socialistische republiek Macedonië in 1944 als deelrepubliek van het nieuwe Joegoslavië. Macedoniërs werden erkend als een aparte etnische groep naast de Serviërs, Kroaten, Slovenen, Bosnische moslims en Montenegrijnen. Er werd bewust beleid gevoerd vanuit de federale overheid om de Macedonische identiteit te stimuleren. De taal werd vastgelegd en er werd een nieuwe Macedonische orthodoxe kerk opgericht; ongebruikelijke stappen voor een land dat officieel atheïstisch was en waar etnisch nationalisme taboe was. De Macedonische identiteit versterkte de positie van Joegoslavië tegen mogelijke claims van buurlanden op het gebied. Binnen de federatie hielp het om Servisch overwicht te voorkomen en zo de balans te behouden. De identiteit van de Albanese minderheid werd geen onderdeel van het socialistische Macedonië. Terwijl er orthodoxe kerken werden gebouwd werden er moskeeën afgebroken.⁸¹

Toen de spanningen binnen Joegoslavië eind jaren tachtig toenamen pleitten de Macedonische politici voor behoud van de federatie. De deelrepubliek werd door Joegoslavië beschermd tegen eventuele agressie van buurlanden en profiteerde als armste regio van federale subsidieprogramma's. Servië kreeg echter steeds meer de overhand in Joegoslavië. Nadat er in de eerste vrije verkiezingen een nationalistische meerderheid aan de macht was gekomen, en met de uittrekking van Slovenië en Kroatië werd er ook in Macedonië besloten om voor onafhankelijkheid te kiezen.⁸²

---

78 Robert Hislope, 'Crime and Honor in a Weak State: Paramilitary Forces and Violence in Macedonia', *Problems of Post-Communism* 51 (2004) 3, 18-26, aldaar 19; John Fraser, 'Macedonia: What's the problem?', *International Journal* 57 (2002) 3, 349-364, aldaar 351.

79 Phillips, *Warlords and rebels*, 16.

80 Ibidem, 32-33.

81 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 52.

82 Phillips, *Warlords and rebels*, 49.

In tegenstelling tot Slovenië, Kroatië en Bosnië brak er in Macedonië geen oorlog uit na de onafhankelijkheidsverklaring. Het was een breekbare vrede. Met het wegvallen van Joegoslavië was de interne en externe veiligheid niet meer zeker. Na de onafhankelijkheid was het Joegoslavische leger vreedzaam vertrokken, maar tijdens de terugtrekking had men alles wat los en vast zat meegenomen. Macedonië zat zonder leger en zonder militair materieel. Zelfs de grensposten en de radarinstallatie van het vliegveld van Skopje waren ontmanteld.⁸³ De economische situatie was ook somber. De crisis die Joegoslavië in de jaren tachtig doormaakte had ook de toch al zwakke Macedonische economie geen goed gedaan. Daarna kwam de moeizame omvorming tot een vrijemarkteconomie. In de loop van de jaren negentig zou de economie verdere tegenslagen te verduren krijgen door een boycot van Griekenland en de internationale boycot tegen het verkleinde Joegoslavië.

De spanningen met Griekenland over wat gezien werd als Macedonische claims op Grieks cultureel erfgoed en grondgebied liepen hoog op, met als dieptepunt de instelling van een economische boycot van Macedonië door Griekenland in 1995.⁸⁴ De relatie met Joegoslavië was stroef, maar de afscheiding verliep beter dan bij de andere republieken. Servische nationalististen zagen de Macedonische onafhankelijkheid als verraad, maar omdat er weinig etnische Serviërs woonden, vanwege de geringe economische waarde van het gebied en de voorrang die aan de oorlogen in Kroatië en Bosnië werd gegeven besloot toenmalig president Slobodan Milošević om de onafhankelijkheid te accepteren.⁸⁵ Op verzoek van de Macedonische regering werd er een VN-macht (UNPREDEP) gestationeerd aan de noordelijke grens om te voorkomen dat de oorlog in voormalig Joegoslavië naar Macedonië zou overslaan.⁸⁶

De relatie met Bulgarije was verrassend goed. Ondanks de vroegere geschiedenis van Bulgaarse claims op Macedonië was Bulgarije het eerste land dat de Macedonische onafhankelijkheid erkende. Geschillen over de Macedonische identiteit en eventuele claims op grondgebied over een weer werden snel geslecht. Enige spanningen bleven bestaan. Zo bleef Bulgarije terughoudend om het Macedonisch als een eigen taal te erkennen. Toen de Macedonische premier Branko Tsrvenkovski Bulgarije bezocht en een tolk meenam – dit terwijl Bulgaars en Macedonisch onderling probleemloos verstaanbaar zijn – leidde dat tot grote irritatie aan de Bulgaarse kant.⁸⁷

Als centraal gelegen gebied omringd door verschillende culturen, en door de vele machtswisselingen was het idee van een nationale identiteit in Macedonië een ingewikkelde aangelegenheid. Vanwege de aanhoudende rivaliteit van naburige landen begon er zich eind negentiende eeuw een idee te ontwikkelen van een eigen, Macedonische identiteit, los van naburige nationaliteiten.⁸⁸ Wie waren de Macedoniërs volgens de vroege nationalist? De definitie stond niet vast, maar het uitgangspunt was dat het om inwoners van de zuidelijke Balkan ging die de Macedonische taal spraken en de orthodox-christelijke religie aanhingen. Grieken, Albanen en

83 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 75.

84 Ibidem, 118.

85 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 129; Michael S. Lund, 'Preventive Diplomacy for Macedonia, 1992-1999: From Containment to Nation Building', in: Bruce W. Jentleson (ed.), *Opportunities missed, opportunities seized. Preventive Diplomacy in the Post-Cold War World* (Lanham 2000) 173-208, aldaar 186.

86 David Ludlow, 'Preventive peacemaking in Macedonia: An assessment of UN good offices diplomacy', *Brigham Young University Law Review* (2003), 761, aldaar 771.

87 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 125.

88 Phillips, *Warlords and rebels*, 22.

Turken hoorden er dus niet bij. Het verschil met Serviërs en Bulgaren was minder duidelijk: ze hadden dezelfde religie en er was geen duidelijke taalgrens tussen Servisch, Bulgaars en Macedonisch.⁸⁹ De ontwikkeling van dergelijke ideeën was een aangelegenheid van een vrij kleine elite. Het land had een agrarische samenleving. Het merendeel van de bevolking leefde van de opbrengst van een stukje eigen land en hield zich niet bezig met nationalistische idealen. Pas later zouden de nieuwe ideeën gaan leven bij een breder deel van de bevolking.⁹⁰

Na het wegvallen van het Osmaanse gezag probeerden de steeds wisselende landen die de macht over Macedonië kregen elk door middel van verspreiding van hun eigen taal en cultuur hun greep op het gebied te versterken. Na de Ilinden-opstand en tijdens de Balkanoorlogen maakten alle deelnemende partijen zich schuldig aan moordpartijen op burgers van andere etnische groepen. Gaandeweg versterkten deze ervaringen ook het idee dat de Macedoniërs beter af zouden zijn onder zelfbestuur.⁹¹

De vorming van de Macedonische staat in de twintigste eeuw ging gepaard met de totstandkoming van de Slavische Macedoniërs als afgebakende etnische groep. De staat Macedonië gold als hun thuisland. De Albanezen, de Serviërs de andere minderheden hadden een andere relatie tot de staat en hoorden er niet helemaal bij. Dat werd veroorzaakt door het idee dat de Macedonische staat er was om de Macedoniërs als etnische groep te beschermen. Voordat de republiek bestond waren de Macedoniërs steeds het doelwit geweest van allerlei vormen van assimilatiepogingen door andere etnische groepen. Daar kwam bij dat Macedonië het enige thuisland van de Macedoniërs kon zijn, terwijl de andere groepen altijd nog een eigen thuisland hadden buiten de republiek. Het idee van de staat als exclusief eigendom van de Macedonische etnische groep werd door de nationalistena gezien als essentieel voor de overleving van de eigen groep.⁹²

---

89 Phillips, *Warlords and rebels*, 24.

90 Ibidem, 25.

91 Robert Hislope, 'Between a bad peace and a good war: insights and lessons from the almost-war in Macedonia', *Ethnic and Racial Studies* 26 (2003) 1, 129-151, aldaar 135.

92 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 116; Hislope, 'Between a bad peace', 135.

2.2 Geschiedenis van de Albanezen in Macedonië

Over de geschiedenis van de Albanezen voor het einde van de middeleeuwen is niet veel bekend. Dit heeft er mee te maken dat de Albanezen een orale traditie hadden en op zichzelf woonden in veelal onherbergzame gebieden waar ze weinig contact hadden met buitenstaanders. De uniekheid van de Albanese taal is een aanwijzing dat de Albanezen al sinds de oudheid in het gebied wonen.⁹³ Voor Servische geschiedschrijvers was het gebrek aan geschreven bronnen een reden om de historische rol van de Albanezen af te zwakken, en daarmee hedendaagse claims van de Albanezen te betwisten.⁹⁴

De Albanezen stonden bekend als een krijgshaftig volk met een sterk streven naar onafhankelijkheid. Zij bevolkten met name de bergachtige delen van wat nu Albanië, Kosovo en Noordwest-Macedonië zijn. De krijgshaftigheid is een aspect dat de volkeren die met de Albanezen te maken kregen het meest opviel. In het gebied kwam tijdens de Osmaanse tijd bijzonder veel verzet tegen het gezag voor.⁹⁵

Het imago van wilskrachtige rebellen is een blijvend onderdeel van het Albanese nationaal bewustzijn geworden, dat graag wordt aangehaald in hedendaagse conflicten. In hoeverre dat beeld historisch correct is valt te bezien. De oude erodes leefden weer op na de val van het communisme, maar deze waren eerder een onderdeel van de zoektocht naar een nieuwe eigen identiteit en hadden geen continuïteit met de oude gebruiken.

Het is opmerkelijk dat de islam op de Albanezen een zo veel grotere invloed heeft gehad dan op de omringende volkeren. Het valt deels te verklaren door de opstandigheid tegen het Osmaanse gezag. Door de Albanezen te bekeren hoopte de Osmanen ze beter te kunnen besturen.⁹⁶ Een belangrijke prikkel voor de Albanezen zelf was de bevoorrechte status en vrijstelling van belastingen die bekering met zich mee bracht. De Albanezen kennen een eigen, gematigde vorm van de islam. Tegenwoordig is het overgrote deel van de Albanezen moslim.⁹⁷

Ondanks de traditie van autonomie bestond er begin twintigste eeuw weinig nationaal besef. Nationalisme kwam tot ontwikkeling als antwoord op de toenemende activiteit van Servische, Bulgaarse en Macedonische nationale bewegingen. De toenemende invloed van Slavische nationalistes kon mogelijk een bedreiging vormen voor de Albanezen als zij zich niet zouden organiseren. Aanvankelijk bleven Albanese nationalistes loyaal aan het Osmaanse rijk. Het Osmaanse gezag vormde een betere bescherming tegen Slavische overheersing dan eventuele zelfstandigheid.⁹⁸

Met het toenemende Turkse nationalisme in de nadagen van het Osmaanse rijk ontstond de vrees dat de positie van niet-Turkse moslims op de tocht zou komen te staan.⁹⁹ De Balkanoorlogen brachten de ontwikkelingen in een stroomversnelling. Grieken, Bulgaren en Serviërs maakten in rap

93 Caspar ten Dam, 'How to Feud and Rebel: 2. Histories, Cultures and Grievances of the Chechens and Albanians', *Iran & the Caucasus* 15 (2011) 1/2, 235-273, aldaar 253; Balalovska, 'A Historical Background'.

94 Ten Dam, 'How to Feud', 263.

95 Ibidem, 254.

96 Phillips, *Warlords and rebels*, 19.

97 Ten Dam, 'How to Feud', 254.

98 Phillips, *Warlords and rebels*, 26-29.

99 Ibidem.

tempo een einde aan de resterende Europese bezittingen van het Osmaanse rijk. In 1912, aan het einde van de eerste Balkanoorlog, toen Slavische en Griekse troepen gevaarlijk ver in Albanees grondgebied begonnen door te dringen, werd snel de onafhankelijkheid uitgeroepen.¹⁰⁰

De bepaling van de grenzen van het nieuwe Albanië was meteen al problematisch. Internationale commissies waren er nog steeds mee bezig toen hun werk werd onderbroken door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Vanaf het begin was het al wel duidelijk dat omtrent 35 procent van de Albanezen buiten de grenzen van de nieuwe staat viel. Het werd een bron van wrijving waarvan de gevolgen nog steeds merkbaar zijn.¹⁰¹

Kosovo en Noordwest-Macedonië hebben waarschijnlijk altijd al een groot Albanees bevolkingsaandeel gehad. In de achttiende en negentiende eeuw nam dat verder toe. Met het wegvallen van het Osmaanse rijk begon er een periode van diverse migraties. De Servische onafhankelijkheid van 1877 ging gepaard met de verdrijving van Albanezen uit Zuidwest-Servië. Tijdens de Balkanoorlogen werden Albanezen vermoord en verdreven in Macedonië. Ook in het Joegoslavische koninkrijk van het interbellum, dat ook Macedonië omvatte, werden Albanezen verdreven en werden er Servische kolonisten in voormalige Albanese gebieden gevestigd. De Joegoslavische regering speelde zelfs met het idee om alle Albanezen naar Turkije te deporteren. Ondanks dat de Slavische Macedoniërs ook het doelwit waren van Servische kolonisatie werden zij door Albanese nationalistena eerder geassocieerd met de Serviërs.¹⁰²

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de verhoudingen omgedraaid. Onder Italiaans gezag werden nu alle Albanese gebieden verenigd. Groot-Albanië was voor een paar jaar een realiteit geworden. De Servische kolonisten en andere niet-Albanezen werden nu het doelwit van zuiveringen. Na de oorlog kwamen de vooroorlogse grenzen terug. De betrekkingen tussen Joegoslavië en Albanië waren kil. De Albanezen in beide landen raakten van elkaar geïsoleerd, terwijl er veel familieverbanden over de grenzen bestonden.¹⁰³

De aanhoudende frictie tussen Joegoslavië en Albanië veroorzaakten verder wantrouwen in Joegoslavië jegens de Albanezen binnen de grenzen. Albanezen die discriminatie aanvochten of opkwamen voor Albanese taal en cultuur werden beschuldigd aangestuurd te worden vanuit het buitenland, of van het streven naar separatisme.¹⁰⁴ Er waren protesten voor meer rechten voor de Albanese minderheid, maar ook protesten voor aansluiting bij Albanië. Door uitingen van het laatste soort zagen de federale autoriteiten hun beleid gerechtvaardigd. De islamitische identiteit van de Albanezen werd op een soortgelijke wijze beschouwd. Meer dan bij de Slavische moslims in Bosnië werd de Albanese islam gelijkgesteld met nationalisme en buitenlandse invloeden. Er werden moskeeën gesloopt en religieuze begraafplaatsen geruimd. Religieus onderwijs werd beperkt. Het orthodox-christelijke geloof in Macedonië werd juist door de overheid bevorderd.¹⁰⁵

De regering van de deelrepubliek Macedonië had daarbij eigen motieven om het federale beleid jegens de Albanezen te bekrachtigen. De Macedonische identiteit was voor het eerst officieel

100 Balalovska, 'A Historical Background'.

101 Phillips, *Warlords and rebels*, 29-30.

102 Balalovska, 'A Historical Background'; Phillips, *Warlords and rebels*, 19-20; Ten Dam, 'How to Feud', 264.

103 Phillips, *Warlords and rebels*, 32; Balalovska, 'A Historical Background'.

104 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 52-53.

105 Phillips, *Warlords and rebels*, 43.

erkend, en de bestuurders van de republiek vreesden dat een te grote rol van de Albanese minderheid daar afbreuk aan zou doen. Zij waren bang voor invloed van Albanië, wat dan weer zou kunnen leiden tot inmenging van Bulgarije en Griekenland.

Evenwel was het voor de Albanese niet alleen maar narisigheid. Ondanks de ondergeschikte positie had men als minderheidsgroep meer rechten dan de Albanese in het vooroorlogse Joegoslavië gekend hadden. Er was ruimte voor onderwijs in het Albanese, er bestond een Albanese cultureel verenigingsleven en er waren diverse Albanese media. Als onderdeel van een herstructurering van de federatie kreeg Kosovo in 1974 een autonome status, waardoor het praktisch even zelfstandig werd als de deelrepublieken. Ook de Albanese in Macedonië, die veel contacten onderhielden met Kosovo, profiteerden hiervan. De federale overheid had gehoopt het nationalisme in te perken door de wensen van Albanese in Kosovo in te willigen, maar dat werkte niet. De Servische minderheid in de provincie werd al snel overvleugeld en de eisen van de Macedonische Albanese werden er niet door gematigd.¹⁰⁶

Met het oog op de ontwikkelingen in Kosovo ging de leiding van de Macedonische deelrepubliek zich steeds meer zorgen maken. In de loop van de jaren tachtig werd er een reeks maatregelen genomen om het vermeende Albanese nationalisme en separatisme tegen te gaan. Albanese ambtenaren en militairen werden ontslagen, onderwijs in het Albanese en religieus onderwijs werden beperkt, Albanese feestdagen en het tonen van nationale symbolen werd verboden. Om de bevolkingsgroei af te remmen werden er belastingmaatregelen ingevoerd die het stichten van grote gezinnen ontmoedigden. Het wegtrekken van de Slavische bevolking uit het noordwesten werd tegengegaan door de verkoop van land aldaar aan banden te leggen.¹⁰⁷ In de grondwetswijziging van 1989 werd de beschrijving van de republiek gewijzigd van “een staat van het Macedonische volk en de Albanese en Turkse minderheden” naar “natie-staat van het Macedonische volk”.¹⁰⁸

Vanaf de eerste vrije verkiezingen in 1989 was er een Macedonisch-Albanese politieke vertegenwoordiging in de landelijke politiek. De Macedonische politiek was en is verdeeld in Albanese en Slavische partijen. Bij verkiezingen zijn de stemmen verdeeld in dezelfde verhouding als de bevolkingsaandelen van beide etnische groepen.¹⁰⁹ Aanvankelijk gingen vrijwel alle Albanese stemmen naar de PPD (Partij voor Democratische Welvaart), een brede partij waarin vele stromingen aanwezig waren. De meer nationalistische PDSH (Albanese Democratische Partij) splitste zich daar later van af. De Albanese partijen waren altijd een minderheid in het parlement, maar zij maakten gebruik van de tegenstellingen tussen de twee grootste Slavische partijen om met één van hen een coalitie aan te gaan. Ondanks dat er steeds een regeringscoalitie bestond tussen een Albanese en een Slavische partij werd er weinig samengewerkt. Albanese ministers werden beperkt tot de minder belangrijke ministeries, terwijl het beleid grotendeels werd bepaald in het ministerie van binnenlandse zaken.¹¹⁰ Het vertrouwen van Albanese in hun politieke vertegenwoordiging is nooit erg groot geweest. Politici werden er van beschuldigd om de onvrede onder Albanese vooral

---

106 Phillips, *Warlords and rebels*, 44; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 135.

107 Nikolaos Zahariadis, ‘External Interventions and Domestic Ethnic Conflict in Yugoslav Macedonia’, *Political Science Quarterly* 118 (2003) 2, 259-279, aldaar 262; Phillips, *Warlords and rebels*, 45.

108 Phillips, *Warlords and rebels*, 46.

109 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 74.

110 Phillips, *Warlords and rebels*, 78; Hislope, ‘Between a bad peace’, 132.

te gebruiken om kiezers aan zich te binden en aan de macht te komen, in plaats van dat ze actie ondernamen om die eisen te realiseren.¹¹¹

Gezien de stand van zaken eind jaren tachtig bestond er onder de Albanezen weinig enthousiasme voor een onafhankelijk Macedonië. Aan de andere kant lieten de gebeurtenissen in Kosovo zien dat in Joegoslavië blijven ook weinig perspectief bood. Pogingen van Albanese politici om de positie van Albanezen in de nieuwe grondwet te verbeteren in ruil voor steun voor de onafhankelijkheid mislukten. De meeste Albanezen beantwoordden de oproep van hun vertegenwoordigers om het referendum over onafhankelijkheid te boycotten.¹¹²

Het onafhankelijke Macedonië was vormgegeven als een staat voor de Slavische Macedoniërs. Net als in de Joegoslavische tijd werden de Albanezen erkend als minderheid, maar niet als gelijkwaardig met de Slavische meerderheid. De onafhankelijkheid gaf de Slavische Macedoniërs een gelegenheid om de Albanese invloed verder terug te dringen. De overheid legde vast wie er Macedonisch staatsburger was en wie niet. Voor Albanezen, die vaker over de binnenlandse grenzen van Joegoslavië verhuisden dan Slavische Macedoniërs, was het moeilijker om hun herkomst aan te tonen en om erkend te worden als staatsburger.¹¹³ Met de nieuwe Macedonische culturele identiteit die de regering na de onafhankelijkheid propageerde hadden de Albanezen weinig te maken. Kwesties zoals de naam van het land, de erkenning van de Macedonische taal en de identificatie met het klassieke verleden leefden niet in de Albanese gebieden. Dit soort zaken waren een stimulering voor het Macedonisch nationaal zelfbewustzijn, waar de Albanezen bewust niet bij werden betrokken.¹¹⁴

Begin jaren negentig volgden Albanese politici, ondanks regeringsdeelname, een politiek van obstructie. Daarbij bestond er binnen de Albanese politieke elite onenigheid over de te volgen koers. Sommigen streefden naar veranderingen binnen Macedonië terwijl anderen naar zelfbestuur of onafhankelijkheid streefden. De radicale tak organiseerde een onofficieel referendum voor een onafhankelijke Albanese *Republiek Illyrida*. Bij de Macedonische regering wakkerde dit het wantrouwen alleen maar verder aan. Nog zorgwekkender was een wapensmokkelaffaire waar hoge politici van de PPD bij betrokken waren en een poging tot oprichting van een rebellengroep.¹¹⁵

Van de kwesties waar de Albanezen zich in achtergesteld voelden is de positie van onderwijs in de Albanese taal een hoofdzaak. Met name het ontbreken van universitair onderwijs in het Albanees. Aanvankelijk werd dit ondervangen doordat Macedonische Albanezen naar de universiteit van Pristina in Kosovo konden gaan. Maar die mogelijkheid viel weg met de onafhankelijkheid van Macedonië en de overname van de universiteit door de Servische autoriteiten. In 1995 werd er in Tetovo een eigen universiteit opgericht, die meteen door de autoriteiten werd gesloten.¹¹⁶

Voor 1945 was Macedonië een agrarische economie. In het communistische Joegoslavië brak er een periode van industrialisering en urbanisatie aan, waar Albanezen vanwege hun politieke achterstelling, conservatieve cultuur en het feit zij voornamelijk in landelijke gebieden woonden

111 Phillips, *Warlords and rebels*, 78; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 138.

112 Phillips, *Warlords and rebels*, 50.

113 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 81.

114 Phillips, *Warlords and rebels*, 59.

115 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 140; Zahariadis, 'External Interventions', 268.

116 Phillips, *Warlords and rebels*, 69.

slechter op voorbereid waren. Terwijl de steden groeiden met vooral Slavische inwoners, liepen de Slavische dorpen op het platteland leeg. De Albanese dorpen breidden zich juist uit, waardoor de geografische tegenstelling toenam.¹¹⁷

Macedonië en Kosovo waren de armste delen van Joegoslavië. Bovendien was het door Albanesez bewoonde deel economisch achtergesteld vergeleken met de rest van Macedonië. Er waren nauwelijks Albanesez werkzaam in de overheid en in de staatsbedrijven. In de Albanese gebieden bestond een informele economie van familieboerderijen en niet-geregistreerde bedrijfjes. Veel Albanesez waren geëmigreerd naar West-Europa en zonden een deel van hun inkomsten naar hun familie.¹¹⁸

Door de verschillende levenswijzen van de bevolkingsgroepen had het einde van het communisme verschillende effecten voor hen. De staatsbedrijven, waar vooral Slavische Macedoniërs werkzaam waren, werden geprivatiseerd of gingen ten onder. De vrijemarkteconomie moest van de grond af aan worden opgebouwd. De Albanesez waren daarentegen nooit geïntegreerd in de communistische economie en ondervonden dan ook minder nadeel van het einde daarvan.¹¹⁹ De relatieve welvaart van een klein aantal Albanesez die van de chaotische situatie hadden weten te profiteren tegenover de misère van de Slavische Macedoniërs wekte de beschuldiging op dat de Albanesez zich verrijkten met criminaliteit. Georganiseerde misdaad bestond ook in de Albanese gemeenschap. Het feit dat de economie buiten de staat was georganiseerd zorgde ervoor dat er een vage grens bestond tussen informele bedrijven en georganiseerde criminaliteit.¹²⁰

De Kosovo-oorlog had veel gevolgen voor de Macedonische Albanesez. Na een periode van geweldloos verzet begon het Kosovo-bevrijdingsleger een gewapende opstand tegen de door Serviërs beheerste autoriteiten. Dit had direct gevolgen in Macedonië. Een deel van de strijders in Kosovo kwam uit Macedonië. In het noordwesten van Macedonië werd een commandostructuur opgezet als ondersteuning voor de strijd in Kosovo. Er werden wapens gesmokkeld en strijders getraind. Er vonden een aantal aanvallen plaats op overheidsgebouwen in Macedonië, maar van een opstand in Macedonië was geen sprake.¹²¹

Met de NAVO-interventie in Kosovo in 1999 kwamen de gebeurtenissen in een stroomversnelling. In Kosovo begonnen het Joegoslavische leger en Servische paramilitairen met grootschalige etnische zuiveringen. Kosovaarse Albanesez werden systematisch verdreven richting de grenzen met Albanië en Macedonië. De eerste Kosovaarse vluchtelingen konden nog onderdak vinden bij familie en vrienden in Macedonië, maar de vluchtelingenstroom werd al gauw zo groot dat er vluchtelingenkampen nodig waren. De grote aantallen vluchtelingen waren een bron van zorgen voor de Macedonische regering. Gevreesd werd dat de oorlog naar Macedonië zou overslaan, of dat de vluchtelingen permanent in Macedonië zouden blijven en dat daarmee de demografische verhouding in het voordeel van de Albanesez zou omslaan. Het aantal vluchtelingen was opgelopen tot meer dan tweehonderdduizend, gelijk aan tien procent van de hele Macedonische bevolking.¹²²

117 Hislope, 'Crime and Honor', 21.

118 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 53-55; Hislope, 'Between a bad peace', 133.

119 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 64.

120 Robert Hislope, 'Organized Crime in a Disorganized State: How Corruption Contributed to Macedonia's Mini-War', *Problems of Post-Communism* 49 (2002) 3, 33-41, aldaar 35.

121 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 140-141.

122 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 145; Phillips, *Warlords and rebels*, 74.

Er werden pogingen gedaan om vluchtelingen aan de grens tegen te houden en richting Albanië te sturen. Vluchtelingen die het land wel binnenkwamen werden zoveel mogelijk binnen de kampen gehouden.¹²³

Dankzij de inzet van internationale organisaties bleef escalatie uit. De Macedonische regering had toestemming gegeven voor aanwezigheid van de NAVO en OVSE voor de ondersteuning van de interventie in Kosovo. Voordat de onderhandelingen met Milošević mislukten waren er al NAVO-troepen in Macedonië gestationeerd ter voorbereiding van een vredesmissie in Kosovo. Deze troepen konden nu snel worden ingezet om vluchtelingenkampen te bouwen. De vluchtelingenkampen waren relatief goed georganiseerd, en na de terugtrekking van het Joegoslavische leger uit Kosovo in juni 1999 gingen de vluchtelingen snel weer naar huis.¹²⁴

---

123 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 145-146.

124 Phillips, *Warlords and rebels*, 74-75.

2.3 Conclusie

Zowel de Slavische als de Albanese Macedoniërs kennen een lange geschiedenis van overheersing door steeds wisselende rijken en naties. Bij beide groepen ontwikkelde zich een eigen identiteit. De culturele verschillen tussen de bevolkingsgroepen zijn groot. De taal en religie van de Slavische en Albanese Macedoniërs zijn totaal verschillend. De eigenheid van de Slavisch-Macedonische cultuur werd vastgelegd bij de oprichting van het socialistische Joegoslavië en beschermd door de federale overheid. Met de onafhankelijkheid werd de positie van de Slavische Macedoniërs onzeker. In een situatie van economische onzekerheid en het gevoel van dreigingen uit het buitenland werd de etnische identiteit gezien als de basis voor de legitimiteit en het voortbestaan van de Macedonische staat. Het toelaten van de Albanese cultuur als onderdeel van de staat werd daarmee gezien als een bedreiging voor zowel de Slavisch-Macedonische identiteit en de staat zelf. Daarom bleef het beleid dat voor de onafhankelijkheid jegens de Albanese werd gevoerd behouden na de onafhankelijkheid. Met als verschil dat het onafhankelijke Macedonië in tegenstelling tot Joegoslavië niet over de machtsmiddelen beschikte om de Albanese ambities te blijven onderdrukken.¹²⁵ Zolang de staat niet volledig erkend werd door de buurlanden en de rest van de internationale gemeenschap was het ondenkbaar om concessies te doen aan de Albanese wensen. Voor de internationale onderhandelaars in 2001 was het essentieel om deze dynamiek te begrijpen om de juiste voorstellen te kunnen doen om de crisis te beteugelen.

De culturele identiteit van de Macedonische Albanese is niet los te zien van die van de Albanese die verspreid over Kosovo, Macedonië en Albanië wonen. De contacten over de grens zijn altijd belangrijk geweest. In de Joegoslavische tijd was de positie van de Albanese achtergesteld ten opzichte van de Slavische Macedoniërs. Na de onafhankelijkheid veranderde daar weinig aan. Ondanks de achterstelling werden de Albanese Macedoniërs niet geconfronteerd met het soort repressie dat in Kosovo door de Serviërs werd toegepast. De Albanese deden met eigen politieke partijen mee aan het democratische proces in Macedonië. Ondanks dat de Albanese partijen meeregeerden werd er weinig voortgang geboekt op onderwerpen die voor de Albanese gemeenschap van belang waren. Het zorgde voor een gebrek aan vertrouwen in het politieke proces als middel om deze doelen te bereiken. Dit gebrek aan vertrouwen maakte het mogelijk dat het UÇK-M op significante steun onder de burgerbevolking kon rekenen voor een campagne van gewelddadige opstand. Dat leidde echter niet tot het verlaten van het politieke proces door de bestaande partijen. Zelfs tijdens de gewapende opstand bleef de gevestigde Albanese politiek betrokken bij het democratische proces. Om niet overvleugeld te worden door de rebellen was het voor hen nu wel zaak om de hervormingen die ze voorstonden te realiseren.

---

¹²⁵ Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 116.

3. Conflictpreventie

3.1 De opstand van 2001

Uitbarsting

Op 22 januari 2001 werd het politiebureau van Tearce, een dorp in de buurt van Tetovo, met mortieren bestookt. Er viel één dode.¹²⁶ De aanslag werd opgeëist door het UÇK-M, waarmee de groep zich voor het eerst aan de wereld presenteerde. Het UÇK-M publiceerde een manifest met eisen via de Duitse pers. De eisen omvatten een grotere erkenning voor de Albanese mede-eigenaren van de staat, meer erkenning van de Albanese taal en uitbreiding van onderwijs in het Albanees. Deze uitgangspunten bleven vrij consistent behouden tijdens de rest van het conflict. Er werd opgeroepen tot internationale bemiddeling, waarmee het manifest eerder gericht was aan de internationale gemeenschap dan aan de Macedonische regering.¹²⁷ Het bleef even stil, tot de ontvoering van de journalisten in Tanuševci. Of het hier om strijders van het UÇK-M ging is niet zeker. Het is ook mogelijk dat de journalisten op een smokkeloperatie waren gestuit of dat het om Kosovaarse strijders ging. Ook voor de uitbraak van openlijke vijandelijkheden was het grensgebied grotendeels een *no-gozone* beheerst door rebellen en smokkelaars. Tanuševci was onder meer een knooppunt in wapensmokkel naar de Preševovallei.¹²⁸

Joegoslavië bestond in 2001 alleen nog uit Servië en Montenegro. Het gebied rondom Preševo is een gebied in Zuid-Servië dat grenst aan Kosovo en Macedonië. Etnische Albanese zijn er in de meerderheid. Na de Kosovo-oorlog was er een gedemilitariseerde zone ingesteld vanwege de nabijheid van de NAVO-troepen in Kosovo. Het machtsvacuüm werd gevuld door rebellen die het gebied bij Kosovo wilden aansluiten. Deze crisis werd beëindigd in maart 2001, toen het Joegoslavische leger in overleg met de NAVO weer terugkeerde in het gebied. Voor die tijd was de Preševovallei een vrijhaven voor leden van het voormalige Kosovo-bevrijdingsleger, de georganiseerde misdaad en de Albanese-Macedonische rebellen.¹²⁹

Als reactie op de ontvoering in Tanuševci sloot de Macedonische regering de grens met Kosovo, al was dit meer een symbolische maatregel, gezien het gebrek aan grenscontroles.¹³⁰ Vanuit Macedonië kwam kritiek dat de NAVO het voormalige Kosovo-bevrijdingsleger niet had ontwapend en toestond dat rebellen vanuit Kosovo Macedonië infiltrerden. De grenscontrole aan de Kosovaarse kant werd nu ook uitgebreid, waarbij er ook sporadische gevechten uitbraken tussen Kosovaren en NAVO-troepen.¹³¹

126 Zhidas Daskalovski, 'The Macedonian conflict of 2001: Between successful diplomacy, rhetoric and terror', *Studies in Post-Communism Occasional Papers* 7 (2004), aldaar 7.

127 Iso Rusi, 'From Army to Party - The Politics of the NLA', in: *The 2001 Conflict in FYROM - Reflections* (Surrey 2004) 1-16, aldaar 2.

128 Mark Laity, *Preventing war in Macedonia: pre-emptive diplomacy for the 21st century* (Abingdon 2007) 8; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 153.

129 Hislope, 'Organized Crime', 37; 'Yugoslav Troops Enter 'Buffer Zone' Under NATO Supervision', *Facts on file*, 15 maart 2001.

130 'Ethnic Albanian Incursions Spark Clashes', *Facts on file*, 8 maart 2001.

131 *Facts on file*, 'Ethnic Albanian Incursions'.

De sporadische gevechten in de grensregio bleven voortduren. In een geval gebeurde het zelfs dat een konvooi van de politie na een hinderlaag enkele dagen vast kwam te zitten tot het ontzet werd door het leger. In dat konvooi waren de Macedonische minister van binnenlandse zaken Loebe Bosjkoski en zijn viceminister aanwezig.¹³²

Halverwege maart ging het eerste strategische offensief van het UÇK-M van start. Er braken gevechten uit in Tetovo, en het UÇK-M nam gebied in op de heuvels rondom de stad. Het Macedonische leger richtte stellingen in rond de stad zelf. Reservisten werden opgeroepen, tanks en zware artillerie werden aangevoerd. Ondanks deze confrontatie vielen er relatief weinig slachtoffers. Wel sloegen veel inwoners op de vlucht.¹³³

Gedurende het conflict lukte het de rebellen niet om Tetovo zelf in handen te krijgen. Aan de andere kant kreeg het Macedonische leger de stad ook niet geheel onder controle. Burgers die het UÇK-M steunden gingen de straat op om hun steun te betuigen. Rebellen konden de stad makkelijk infiltreren en er waren regelmatig schietpartijen.¹³⁴ De inname van stellingen in de omgeving van Tetovo ging gepaard met wederzijdse eenzijdige wapenstilstanden, een patroon dat zich vaak herhaalde in het conflict. Het UÇK-M riep wapenstilstanden uit om de regering tot onderhandelingen te bewegen, terwijl de regering wapenstilstanden uitriep om rebellen de gelegenheid te geven zich over te geven of om terug te trekken. Tijdens de gevechten rond Tetovo ging het UÇK-M ook door met de consolidatie van grondgebied ten noorden van Skopje. Dorpen tussen Kruševo en de Kosovaarse grens werden ingenomen. Verder naar het oosten bezetten de rebellen dorpen rond Kumanovo.¹³⁵

Eind maart lanceerde het regeringsleger een aantal offensieven op alle fronten. De beperkte middelen van het Macedonische leger waren aangevuld met pas aangeschafte tanks en helikopters uit Oekraïne. De Amerikanen voorzagen in militair advies.¹³⁶ Dat leek succes te hebben. De rebellen trokken zich terug. Ze gaven de posities rondom Tetovo prijs en ten noorden van Skopje trokken de rebellen zich terug tot over de Kosovaarse grens. De Kosovaarse grens werd weer geopend. Even leek het alsof de crisis ten einde was.¹³⁷

De Macedonische regering kondigde al optimistisch aan dat het om de laatste schuilplaatsen van de rebellen ging, maar de werkelijkheid was minder rooskleurig. Een duidelijke frontlinie was er niet. Plaatsen die nominaal van rebellen waren gezuiverd waren niet stevig in handen van de regering, aangezien de politie, die in meerderheid Slavisch-Macedonisch van samenstelling was, in de begindagen van het conflict was gevlucht. Het bestuur was overgenomen door lokale Albanen, die op allerlei manieren connecties met het UÇK-M hadden.¹³⁸ Het merendeel van de rebellen had zich teruggetrokken of zat ondergedoken, en was weer inzetbaar voor de volgende actie.¹³⁹

---

132 Facts on file, 'Yugoslav Troops Enter 'Buffer Zone''.

133 Facts on file, 'Yugoslav Troops Enter 'Buffer Zone''; 'Macedonia Launches Offensive Against Ethnic Albanian Rebels', *Facts on file*, 22 maart 2001.

134 Facts on file, 'Yugoslav Troops Enter 'Buffer Zone''; Facts on file, 'Macedonia Launches Offensive'.

135 Facts on file, 'Macedonia Launches Offensive'.

136 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 168.

137 'Macedonia Offensive Forces Rebel Retreat', *Facts on file*, 29 maart 2001; Ian Davis, 'Small arms and light weapons in the Federal Republic of Yugoslavia: The nature of the problem', *Saferworld* (2002), aldaar 45.

138 Laity, *Preventing war*, 10.

139 Ibidem, 9.

Niet alleen was het UÇK-M nog niet verslagen, het kon ook rekenen op steun onder de Albanese bevolking van Macedonië. Dit tot ongenoegen van de legitieme Albanese partijen, die hun aanhangers zagen weglopen. Zij veroordeelden de opstand, maar begonnen er wel op aan te dringen dat de oplossing lag in het inwilligen van de eisen van het UÇK-M. Het programma van de rebellen kwam trouwens grotendeels overeen met de standpunten waar de Albanese politieke bewegingen zich al jaren hard voor maakten.¹⁴⁰ Een parlementariër nam zelfs op dramatische wijze het besluit om op te stappen uit het parlement om zich aan te sluiten bij de rebellen.¹⁴¹

De internationale gemeenschap was verrast door de uitbraak van het geweld. Dit was vooral voor de NAVO onaangenaam, vanwege de missie in Kosovo en de bevoorradingsroutes daarvoor die door Macedonië liepen. De schijnbare connecties van het UÇK-M met Kosovo waren op zijn minst ongemakkelijk voor de NAVO.¹⁴² Het UÇK-M werd internationaal veroordeeld en de internationale gemeenschap steunde de Macedonische regering in de bestrijding van de opstand. De NAVO zegde materiële steun toe aan de Macedonische regering en maakte meer werk van de bestrijding van de rebellen die zich in Kosovo ophielden. Tegelijk was het advies van de NAVO aan de regering dat de tactiek van willekeurige beschietingen door het leger de rebellen alleen maar populairder maakten en dat er gekeken moest worden naar een diplomatieke oplossing. Voor de Macedonische regering was het echter onbespreekbaar om iets toe te geven aan de rebellen.¹⁴³

Regering van nationale eenheid

Het UÇK-M besloot de eisen voor hervormingen, en de eis voor een plek aan de onderhandelingstafel, rechtstreeks aan de EU, de NAVO en de VN-Veiligheidsraad te sturen.¹⁴⁴ Vier dagen later vond er een aanval plaats op een konvooi van het Macedonische leger waarbij acht soldaten omkwamen. In de Slavisch-Macedonische stad Bitola braken er rellen uit bij de begrafenis van een aantal van de slachtoffers van de aanslag. Veel Albanese winkels werden geplunderd en tweeduizend Albanezen vluchtten de stad uit.¹⁴⁵

Er was een nieuwe fase van geweld begonnen. Er vonden verschillende aanslagen op politiebureaus plaats. In Skopje waren er incidenten van geweld tegen Albanese burgers en de ambassade van Albanië werd beschoten. Het UÇK-M begon weer dorpen in te nemen rond Kumanovo. In die omgeving begon de regering een nieuw offensief, maar dat verliep moeizaam. Het leger had niet de juiste middelen en geschikte troepen om de dorpen binnen te vallen en van rebellen te zuiveren. In plaats daarvan werden dorpen van een grote afstand beschoten met helikopters en artillerie. Het UÇK-M had geleerd van de gevechten in maart en de rebellen waren goed ingegraven. Het had tot gevolg dat de rebellen weinig last hadden van de beschietingen terwijl de bezittingen van de gevluchte burgerbevolking zwaar te lijden hadden.¹⁴⁶

Vanaf april begon de Macedonische president Boris Trajkovski met de eerste fase van onderhandelingen met de Albanese partijen. Trajkovski was, anders dan veel van zijn partijgenoten

140 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 159; Facts on file, 'Macedonia Offensive'.

141 Facts on file, 'Macedonia Offensive'.

142 Ibidem.

143 Facts on file, 'Macedonia Launches Offensive'; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 167-168; Facts on file, 'Macedonia Offensive'; Laity, *Preventing war*, 13.

144 Rusi, 'From Army to Party', 3.

145 Ludlow, 'Preventive peacemaking', 784; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 173.

146 Daskalovski, 'The Macedonian conflict', 8; 'National Unity Government Approved', *Facts on file*, 17 maart 2001.

van VMRO, een gematigd politicus en probeerde zich steeds boven de partijen te stellen.¹⁴⁷ Rechtstreekse onderhandelingen met het UÇK-M, waar de rebellen op aanstuurden, was nog steeds onbespreekbaar voor Skopje. De internationale gemeenschap steunde de regering in de weigering om de rebellen te erkennen, maar drong wel aan op hervormingen ter verbetering van de status van de Albanese minderheid. De EU tekende een associatieverdrag met Macedonië, om aan te geven dat er perspectief was op EU-lidmaatschap als er werk werd gemaakt van de hervormingen. Bovendien was dit een middel om de regering een uitweg te geven uit de halsstarrige positie die zij tot dan toe had volgehouden. Om het Macedonische beleid te laten voldoen aan EU-standaarden zouden er veranderingen moeten komen in de positie van minderheden. De regering kon uitleggen dat de hervormingen geen concessie waren aan de rebellen maar nodig waren voor toekomstig EU-lidmaatschap.¹⁴⁸

Voor de internationale gemeenschap werd het duidelijk dat het UÇK-M een serieuze bedreiging was voor de stabiliteit van Macedonië en dat het gedachtegoed van de rebellen populair was bij een groot deel van de Albanese bevolking. Het geweld van de rebellen dreigde de relatief goed functionerende democratie in het land te ondermijnen. De internationale gemeenschap stond in eerste instantie afwijzend tegenover de eisen en daden van de rebellen, maar er was weinig animo voor militaire interventie tegen hen. Met name in de VS was er weinig politieke wil voor. Bovendien zou een dergelijke handelswijze het internationale bestuur in Kosovo kunnen ondermijnen vanwege de populariteit die het UÇK-M daar genoot. Door in te zetten op een compromisoplossing waarbij de positie van de Albanese minderheid zou worden verbeterd hoopte de internationale gemeenschap niet alleen het conflict te beëindigen zonder er deel aan te nemen, maar ook de interne stabiliteit van Macedonië te versterken op de langere termijn.¹⁴⁹

Voor de PPD en PDSH was het belangrijk om succes te behalen via de onderhandelingen. Hun aanhang onder de Albanese bevolking werd ondermijnd door het UÇK-M. Zowel PPD als PDSH hadden hervormingen in gedachten die ongeveer overeenkwamen met het eisenpakket van de rebellen. De belangrijkste voorstellen waren echter onacceptabel voor de Slavisch-Macedonische partijen, vooral waar het ging om de status van de Albanese taal en de beschrijving van Macedonië als een multi-etnische staat in plaats van de staat van de Slavische Macedoniërs.¹⁵⁰

Om de strijd tegen het UÇK-M verder op te kunnen voeren stelde minister-president Loebtsjo Georgiëvski voor om officieel de staat van oorlog uit te roepen. Hier was geen meerderheid voor te vinden in het parlement. De sociaaldemocraten waren tegen en de Albanese partijen dreigden het parlement te verlaten. Het is goed denkbaar dat de Albanese partijen zich in het geval van een oorlogsverklaring bij het UÇK-M zouden aansluiten, waarmee een burgeroorlog onvermijdelijk zou zijn geweest. Vanuit de internationale gemeenschap werd er op aangedrongen de oorlogsverklaring vooral niet door te zetten. Terwijl het vorige legeroffensief nog gesteund werd door de internationale gemeenschap, nam bij dit offensief de kritiek toe op de methodes van het leger. Onder internationale druk en het gebrek aan parlementaire steun werd het plan afgeblazen.¹⁵¹

---

147 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 170.

148 Laity, *Preventing war*, 17; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 171.

149 Hislope, 'Between a bad peace', 143; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 182.

150 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 171.

151 Facts on file, 'National Unity Government Approved'.

De verdeeldheid in het parlement deed de stabiliteit van de regering geen goed. Voor de PDSH werd het steeds moeilijker om de Albanese eisen te bepleiten en tegelijkertijd onderdeel te zijn van de regering die deze eisen afwees en zo hard optrad tegen het UÇK-M.¹⁵² Er dreigde een kabinetcrisis, en de mogelijkheid bestond dat de Albanese partijen het parlement zouden verlaten. Om dit te voorkomen werd er een eenheidsregering gevormd van alle grote partijen. Het idee werd gepromoot door EU-buitenlandvertegenwoordiger en voormalig NAVO-secretaris-generaal Javier Solana. De deelnemende partijen wilden er hun toewijding aan de democratie en aan een vreedzame oplossing van het conflict mee aangeven. In de praktijk was het geen functionele regering, maar streefde iedere partij zijn eigen belang na via de ministeries waar ze zeggenschap over hadden. Dat was overigens niet veel anders bij eerdere coalities. Van wezenlijk belang was de beheersing van de ministeries van binnenlandse zaken en defensie door VMRO.¹⁵³

Na een maand vechten slaagde het leger er in een aantal plaatsen rond Kumanovo in handen te krijgen. Een militaire oplossing voor het conflict was echter niet in zicht. Terwijl het UÇK-M zich op een aantal plekken terugtrok doken er op andere plekken, ten noorden van Skopje en rond Tetovo, weer rebellen op.¹⁵⁴ Met het gebrek aan voortgang op zowel militair als op politiek gebied werd internationale bemiddeling steeds belangrijker. Diplomaten hadden bij de regering opgeroepen tot terughoudendheid in het gebruik van geweld en om concessies te doen aan de legitieme wensen van de Albanese minderheid. Tegelijkertijd werd het UÇK-M veroordeeld en werd er niet gereageerd op de eisen van het UÇK-M om zelf mee te onderhandelen.

Dat veranderde met een vredesplan dat op touw werd gezet door de OVSE-gezant Robert Frowick. Hij belegde een vergadering in de plaats Prizren in Kosovo waar alle betrokken Albanese partijen, inclusief het UÇK-M, bij aanwezig waren. Ook vertegenwoordigers uit Kosovo en Albanië waren aanwezig. Zij stelden een gemeenschappelijke visie op over de voorwaarden voor een einde van de opstand, met daarin onder andere het recht op het gebruik van de Albanese taal in alle overheidscommunicatie, vetorecht in het parlement, amnestie voor de rebellen en herstelbetalingen voor de materiële schade van het conflict. Eisen voor grenswijzigingen kwamen niet voor in de verklaring.¹⁵⁵

Bij de presentatie van de verklaring aan de Macedonische regering sloeg de vlam in de pan. Door de betrokkenheid van Frowick zag de regering de actie als een legitimering van het UÇK-M door de internationale gemeenschap. Aan de Slavisch-Macedonische kant werd het gezien als een teken dat de internationale onderhandelaars niet neutraal waren, maar samenspanden met de rebellen. Dat idee bestond bij Slavisch-Macedonische nationalistten al sinds de NAVO-interventie in Kosovo. De relatie tussen de NAVO en Albanese bewegingen is nog steeds een populair onderwerp van complottheorieën.¹⁵⁶ Schijnbaar was de actie van Frowick op eigen initiatief tot stand gekomen. De EU, de NAVO en de OVSE probeerden de schade te beperken door Frowick over te plaatsen naar

---

152 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 172.

153 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 175; Laity, *Preventing war*, 12.

154 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 176.

155 Ibidem, 176-177.

156 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 178-179; Schijn, bedrog en Amerikaans dubbelspel (Radiouitzending 21-6-2002, z.p. 2002).

een ander land, zich te distantiëren van zijn voorstel, en de steun voor de Macedonische regering te bevestigen. Weer was er een potentiële escalatie voorkomen.¹⁵⁷

Het plan Trajkovski

Op het initiatief van president Trajkovski werd er een nieuw plan opgesteld om dichter bij een oplossing te komen. Het plan hield onderhandelingen in over hervormingen met de legitieme Albanese partijen. Tegelijkertijd zou de militaire strijd tegen de rebellen worden voortgezet, maar er werd wel een amnestieregeling in het vooruitzicht gesteld. Het plan was opgesteld met de hulp van westerse diplomaten. De wil om concessies te doen was wankel, en de president zette er zijn politieke reputatie mee op het spel. Dit plan zorgde nog niet voor de doorbraak, maar het uiteindelijke akkoord van Ohrid was wel gebouwd op de basis van het dit plan.¹⁵⁸

Voor de internationale gemeenschap was het duidelijk dat er geen vrede kon komen zonder te onderhandelen met de rebellen, maar het debacle van Frowick had laten zien dat dit voorzichtig moest worden aangepakt. De NAVO stuurde een team diplomaten met ervaring in Bosnië, Kosovo en de Preševovallei.¹⁵⁹ Zij zouden onder andere gaan praten met het UÇK-M, maar dit keer met toestemming van de Macedonische regering, die met veel moeite werd verkregen. Het UÇK-M kreeg geen plaats aan de onderhandelingstafel, maar het ging er om dat de leiding van de rebellen het uiteindelijk eens moest worden met de uitkomst van de onderhandelingen die door de PDSH en PPD werden gevoerd. Bovendien moest er worden bepaald in hoeverre de rebellen bereid waren om zich bij een compromis neer te leggen en of Ali Ahmeti, de leider van het UÇK-M, genoeg gezag had over de groep zodat de rebellen ook daadwerkelijk de wapens neer zouden leggen.¹⁶⁰

Aračinovo

Intussen bleef het geweld voortduren volgens hetzelfde patroon dat in maart was ingezet. Dorpen met een Albanese meerderheid in heuvelachtig gebied vielen in handen van het UÇK-M, en vanuit die bases werden legerkonvooien aangevallen op de hoofdwegen. Wat betreft de burgerbevolking hadden de Albanese dorpen kwamen in de vuurlinie terecht. In de grotere steden met een gemengde bevolking werden Albanese ondernemingen een doelwit bij rebellen.¹⁶¹

Op 9 juni bezetten de rebellen de plaats Aračinovo, ongeveer twintig kilometer van het centrum van Skopje. De oorlog kwam nu heel dichtbij. Vanaf deze positie waren de olieraffinaderijen in het oosten van de stad en de luchthaven binnen het bereik van de mortieren van het UÇK-M, en wellicht zelfs het parlement en andere regeringsgebouwen. Bovendien bestond het gevaar dat de rebellen Aračinovo konden gebruiken als uitvalsbasis voor de infiltratie van Skopje zelf, via de Albanese wijken van de stad. Het UÇK-M herhaalde de eis voor directe onderhandelingen. Skopje werd niet aangevallen.¹⁶²

---

157 Daskalovski, 'The Macedonian conflict', 14.

158 'President Offers Amnesty to Rebels', *Facts on file*, 31 maart 2001.

159 Laity, *Preventing war*, 19.

160 Ibidem, 20.

161 'Government Seeks NATO Aid', *Facts on file*, 14 juni 2001; Daskalovski, 'The Macedonian conflict', 8.

162 Saso Orsanoski, 'Lions & Tigers - The Militarisation of the Macedonian Right', in: *The 2001 Conflict in FYROM - Reflections* (Surrey 2004) 17-28, aldaar 17; *Facts on file*, 'Government Seeks NATO Aid'.

Net als bij eerdere escalaties drongen de internationale diplomaten aan op terughoudendheid. Dat was geen optie voor de regering, en er werd direct een tegenaanval ingezet.¹⁶³ In tegenstelling tot de aanvankelijke verwachtingen bleek de operatie een stuk moeizamer te verlopen. Bombardementen bleken weinig uit te halen, en aanvallen met infanterie werden belemmerd door een gebrek aan goede tactiek en communicatie van de officieren. De gewone soldaten, voor het merendeel dienstplichtig, waren matig getraind en het moreel was slecht. Bij de internationale organisaties raakte het geduld op. Het geweld dreigde over te slaan naar Skopje zelf, en daarnaast was nu zelfs de aanvoerroute van KFOR binnen het bereik van het geschut van het UÇK-M gekomen.¹⁶⁴

De mislukking van de tegenaanval gaf de diplomaten van de NAVO de kans om een wapenstilstand te organiseren zodat er met de rebellen kon worden onderhandeld. Het UÇK-M was omsingeld en had geen plannen het offensief vanuit Aračinovo voort te zetten, maar de rebellen waren niet verslagen en niet bereid zich over te geven. Ze wilden met het behoud van hun wapens vertrekken naar rebellengebied. Het was aan de NAVO-diplomaten om vervoer te regelen en het konvooi te begeleiden. De evacuatie werd uitgevoerd met een aantal NAVO-voertuigen onder Amerikaanse vlag en bussen van een Albanees-Macedonisch bedrijf.¹⁶⁵

De Macedonische regering had officieel toestemming gegeven voor de operatie, maar de haviken binnen de regering probeerden de situatie uit te buiten. Het lukte om de rebellen te evacueren, maar op de terugweg naar Skopje werd het konvooi een aantal keer geblokkeerd door demonstranten. In Skopje werd het parlement bestormd. President Trajkovski moest snel via de achterdeur in veiligheid worden gebracht.¹⁶⁶ De demonstraties waren deels spontaan, met mensen die via de media hadden vernomen dat Aračinovo op het punt stond te vallen, en dat de NAVO had ingegrepen om de rebellen te helpen. Er was veel oprechte woede en teleurstelling aan de Slavisch-Macedonische kant, die de reputatie van de internationale diplomaten als onafhankelijke bemiddelaars geen goed deed. Er deden hardnekkige geruchten de ronde dat er Amerikaanse militairen waren onder de rebellen in Aračinovo, en dat de NAVO-evacuatie plaatsvond om dat te verhullen. Bij de bestorming van het parlement waren opvallend veel soldaten en politiereservisten aanwezig. Het is goed mogelijk dat zij werden aangestuurd door minister van binnenlandse zaken Bosjkoski als onderdeel van de interne machtsstrijd tussen de haviken en de duiven binnen de regeringspartij.¹⁶⁷ Het was weer de taak voor president Trajkovski om het slecht nieuws van de mislukking bij Aračinovo aan het volk uit te leggen, in een toespraak die overigens deels door een NAVO-diplomaat werd geschreven. De haviken Georgiëvski en Bosjkoski moesten toegeven dat ook zij hadden ingestemd met de evacuatie. De rust keerde terug in de straten van Skopje.¹⁶⁸

Tot de bezetting van Aračinovo was de invloed van de internationale gemeenschap redelijk beperkt geweest. Tijdens het incident raakte de NAVO direct betrokken met de organisatie van de evacuatie van de rebellen. Met de mislukking van het regeringsoffensief nam bij de regering het besef toe dat ze de crisis niet zelf op konden lossen. Daardoor werd de regering in toenemende mate afhankelijk

---

163 'Fighting Resumes as Peace Talks Falter', *Facts on file*, 28 juni 2001.

164 Laity, *Preventing war*, 24.

165 *Facts on file*, 'Fighting Resumes'.

166 *Ibidem*.

167 Phillips, *Warlords and rebels*, 129.

168 Laity, *Preventing war*, 34.

van de internationale gemeenschap, die daardoor meer invloed kon uitoefenen op het verloop van de onderhandelingen.¹⁶⁹

Pendeldiplomatie

Na de gebeurtenissen rond Aračinovo besloten de betrokken internationale partijen tot een intensivering van de onderhandelingsinspanningen. De EU benoemde de Franse oud-politicus François Léotard om de onderhandelingen vorm te geven in naam van de EU. Vanuit de VS was dat James Pardew, een voormalig inlichtingenofficier van het Amerikaanse leger. Op zijn eerste werkdag veroorzaakte Léotard een controverse door de Macedonische regering op te roepen direct met de rebellen te onderhandelen. Het lukte om dit weer glad te strijken.¹⁷⁰ Léotard en Pardew waren de hoofdonderhandelaars vanuit de internationale gemeenschap. Zij hadden direct contact met NAVO-secretaris-generaal George Robertson en Javier Solana voor de EU, die het mandaat hadden om bindende afspraken te maken vanuit hun organisaties. De persoonlijke contacten tussen deze diplomaten zorgden voor een consistente gemeenschappelijke aanpak en dit wordt door betrokken diplomaten aangehaald als een van de redenen van het uiteindelijke succes van de onderhandelingen.¹⁷¹

Ter ondersteuning van de Macedonische regering voerden de Verenigde Staten een aantal maatregelen door om de financiering van het UÇK-M via Albanese Amerikanen tegen te gaan en verboden een aantal leiders van het UÇK-M de toegang tot de VS. De EU nam soortgelijke maatregelen. Tegelijkertijd werd Oekraïne onder druk gezet om geen wapens meer te leveren aan Macedonië. Als voorwaarde voor economische hulp stelde het IMF een limiet aan de defensie-uitgaven van de Macedonische regering.¹⁷²

Na de terugtrekking uit Aračinovo begon het UÇK-M een nieuw offensief in de regio Tetovo. Dit keer ging het niet om de infiltratie van Albanese dorpen, maar de inname van dorpen in de westelijke Tetovovallei, waar een groot deel van de inwoners Slavische Macedoniërs waren. Velen sloegen op de vlucht. Achterblijvers werden het doelwit van etnische zuiveringen.¹⁷³

Kort na dit offensief werd er een door de NAVO uitonderhandelde wapenstilstand gesloten. De wapenstilstand hield, ondanks sporadische gevechten, drie weken lang redelijk stand. Daarna braken er nieuwe gevechten uit rondom Tetovo, en begon het UÇK-M een nieuw offensief verder naar het zuiden, bij Gostivar. Naar schatting was halverwege juli een zesde van het Macedonische grondgebied in handen van de rebellen.¹⁷⁴

De situatie in Skopje was er ook niet op vooruit gegaan. De directe dreiging van beschietingen door de rebellen was voorlopig afgewend, maar demonstraties en relletjes gericht tegen de regering en tegen westerse doelen werden versterkt door de aanwezigheid van vluchtelingen uit de Tetovovallei.

169 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 181.

170 Anton La Guardia, 'Gaffe by envoy may hit peace efforts' (versie 28 juni 2001),

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1312713/Gaffe-by-envoy-may-hit-peace-efforts.html> (3 mei 2017).

171 Laity, *Preventing war*, 38; Vasko Popetrevski en Veton Latifi, 'The Ohrid Framework Agreement Negotiations', in: *The 2001 Conflict in FYROM - Reflections* (Surrey 2004) 29-36, aldaar 30-31.

172 Facts on file, 'Fighting Resumes'; Garentina Kraja, 'Clampdown on Kosovar 'Troublemakers'' (versie 17 juli 2001), <https://iwpr.net/global-voices/clampdown-kosovar-troublemakers> (23 augustus 2016).

173 Laity, *Preventing war*, 37; Orsanoski, 'Lions & Tigers', 24.

174 'NATO Brokers Bilateral Truce', *Facts on file*, 12 juni 2001; Phillips, *Warlords and rebels*, 133.

Zij vormden een actieve demonstratiebeweging die meer militaire inzet eiste en onderhandelingen afwees. Ze bivakkeerden voor het parlement en blokkeerden regelmatig wegen rondom Skopje.¹⁷⁵

De onderhandelingen werden voortgezet in het gebouw van het Macedonische parlement, met vluchtelingen en vijandige media voor de voordeur. Internationale diplomaten gingen gaandeweg een steeds grotere rol spelen. Zij overlegden niet alleen met de regering en, informeel, met de rebellen, maar zorgden ook voor communicatie tussen de coalitiepartijen binnen de regering wanneer de dialoog was vastgelopen.¹⁷⁶ Zolang het geweld voortduurde verliep de dialoog moeizaam. Voor de internationale onderhandelaars was het een dringende zaak om een nieuwe wapenstilstand in te stellen. Via het team NAVO-onderhandelaars dat contact had met het UÇK-M lukte het om na een week van gevechten weer een overeenkomst te bereiken.¹⁷⁷ Een onderdeel daarvan was de terugkeer van de Slavisch-Macedonische vluchtelingen. Dit was alleen een symbolische gebeurtenis. De inwoners van een paar dorpen keerden terug naar hun huizen, maar de meesten vertrokken dezelfde dag weer in de bussen waarmee ze gekomen waren.¹⁷⁸ Een konvooi werd kort tegengehouden door de Macedonische politie. Het leek er sterk op dat dit bedoeld was als weer een poging om het vredesproces te belemmeren, vooral omdat de minister van binnenlandse zaken Bosjkoski er persoonlijk bij aanwezig bleek te zijn.¹⁷⁹

Voor het toezicht op de wapenstilstand hoopte de regering op inzet van de NAVO. De NAVO was echter niet bereid daar een mandaat voor te geven. Ongewapende waarnemers van de OVSE zagen toe op de evacuatie. Voor de begeleiding van de konvooien met terugkerende vluchtelingen was een kunstgreep nodig om de mandaten te omzeilen; er was geen officieel escorte, maar er waren vrijwilligers van allerlei internationale organisaties die zogenaamd los van het konvooi dezelfde route namen.¹⁸⁰

Ohrid

Na een moeizaam proces waarin er een basis werd gelegd voor een definitief akkoord werden de onderhandelingen naar Ohrid, aan de andere kant van het land, verplaatst om de ontvlambare stemming in Skopje te ontlopen. Ohrid ligt vlakbij de Albanese grens en in de buurt van een door Albanen bevolkte regio binnen Macedonië. Ondanks dat was het toeristenseizoen er in volle gang. Van oorlog was er niets te merken.¹⁸¹ De onderhandelingen liepen vrij voorspoedig. Op de vijfde dag werd er een overeenkomst gesloten over de status van de Albanese taal. Op de negende dag werd er een compromis bereikt over de etnische samenstelling van de politie. Op 8 augustus lag er een conceptakkoord klaar voor formele ondertekening.¹⁸²

Juist op het einde van de onderhandelingen vonden er een aantal ernstige incidenten plaats. Een dag voor het bereiken van het akkoord vond er een controversiële antiterreuroperatie plaats in Skopje. Vijf Albanen verdachten werden onder dubieuze omstandigheden doodgeschoten.¹⁸³ Een dag later kwamen er negen reservisten om in een hinderlaag tussen Skopje en Tetovo. Dit werd weer gevolgd

¹⁷⁵ Laity, *Preventing war*, 37.

¹⁷⁶ Ibidem, 38.

¹⁷⁷ 'Protesters Attack Western Embassies', *Facts on file*, 26 juni 2001.

¹⁷⁸ 'Tentative Deal Reached Amid More Violence', *Facts on file*, 9 augustus 2001.

¹⁷⁹ Laity, *Preventing war*, 42.

¹⁸⁰ Ibidem, 40-44.

¹⁸¹ Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 31; Laity, *Preventing war*, 46.

¹⁸² Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 31.

door gewelddadige rellen in Macedonische steden, waarbij Albanese winkels het moesten ontgelden. De Macedonische nationalistena dreigden uit de onderhandelingen te stappen, maar dat werd op het laatste moment voorkomen.¹⁸⁴

In de dagen daarna volgde er meer geweld. Bij een aanval op een kazerne en een konvooi dat op een mijn reed kwamen negen Macedonische soldaten en politiemensen om. Het leger reageerde met het tot dan toe grootste luchtbombardement op Raduša.¹⁸⁵ In Ljuboten vond een wraakactie plaats waarbij tien Albanezen werden geëxecuteerd en vele huizen in brand werden gestoken. Hiervoor werd Bosjkoski aangeklaagd bij het Joegoslaviëtribunaal. De misdaden werden bewezen geacht, maar Bosjkoski werd vrijgesproken omdat hij er niet direct verantwoordelijk voor was.¹⁸⁶

In het uiteindelijke akkoord werden de eisen van de Albanezen vrijwel geheel ingewilligd. Het waren niet alleen de eisen van het UÇK-M, maar ook de politieke doelen die de legitieme partijen al sinds hun oprichting in hun programma hadden staan. In ruil daarvoor zou het UÇK-M zichzelf ontmantelen en de wapens inleveren aan een speciaal daarvoor in het leven geroepen NAVO-missie. De implementatie van de hervormingen zou moeten verlopen door middel van grondwetswijzigingen, die via het parlement moesten gaan. De ontwapening werd in drie delen verdeeld en gekoppeld aan het parlementaire proces. Bij elke wetwijziging zou een derde van de wapens worden ingeleverd.¹⁸⁷

Tijdens de ceremonie waar het akkoord officieel werd getekend ging het nog bijna mis. De leiders van de Albanese partijen gaven hun toespraken in het Albanees, tot woede van de aanwezige Slavisch-Macedonische media. De president en minister-president verlieten daarop de ceremonie. Zij moesten door Solana en Robertson persoonlijk worden overtuigd om de ondertekening toch voort te zetten, terwijl PDSH-leider Arben Xhaferi zijn excuses maakte aan de journalisten. Uiteindelijk lukte dat en werd het akkoord dezelfde dag nog getekend. Een dag later gingen ook de rebellen er mee akkoord. Officieel waren de rebellen geen partij geweest in de onderhandelingen en het akkoord werd dan ook niet door hen ondertekend. Om ervoor te zorgen dat de rebellen zich in het compromis konden vinden was er tijdens de onderhandelingen onafgebroken contact geweest tussen het UÇK-M, de Albanese onderhandelaars, en de NAVO.¹⁸⁸

Eternal Harvest

Op 16 augustus arriveerde de eerste voorhoede van de NAVO-troepenmacht van de ontwapeningsmissie *Eternal Harvest*. Het waren Britse soldaten. De Amerikanen waren bang voor nog een langetermijnaanwezigheid in de Balkan en lieten het initiatief aan de Europese leden.¹⁸⁹ Voor aanvang van de missie bestond er veel scepsis over de kans van slagen. De NAVO had een doel gesteld van 3500 in te zamelen wapens. De prioriteit lag bij de zwaarste wapens, zoals

---

183 Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 34; Phillips, *Warlords and rebels*, 135.

184 Facts on file, 'Tentative Deal Reached'.

185 'Macedonian Parties Sign Peace Accord', *Facts on file*, 16 augustus 2001; Phillips, *Warlords and rebels*, 143.

186 Case information sheet Boškoski & Tarčulovski (Case information sheet, z.p. 2010); Phillips, *Warlords and rebels*, 137.

187 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 185.

188 Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 35; Facts on file, 'Parties Sign Peace Accord'.

189 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 186; Laity, *Preventing war*, 54-55.

mortieren en een paar tanks die de rebellen op het Macedonische leger hadden buitgemaakt. De meeste rebellen hadden echter alleen handvuurwapens om in te leveren. Het quotum van 3500 leverde wrijving op aan de Slavisch-Macedonische kant, waar schattingen van twintig- tot vijftigduizend de ronde deden. Het was heel goed mogelijk dat de rebellen een deel van hun wapens zouden verbergen en alleen de slechtste exemplaren zouden inleveren. Bovendien was het onderscheid tussen wapens van de rebellen en wapens in privébezit moeilijk te maken.¹⁹⁰

Een ander risico was het opnieuw opblaaien van geweld. De missie was geen vredesmissie en had een beperkt geweldmandaat. Nieuwe aanvallen van Albanese extremisten zouden door de NAVO niet kunnen worden tegengehouden. Er was ook de mogelijkheid van tegenwerking door Slavische Macedoniërs. Bij hen was er weinig vertrouwen in de goede bedoelingen van de NAVO.¹⁹¹ Blokkades van internationale konvoeien en provocaties tegen de Albanezen waren al eerder toegepast. Soortgelijke activiteiten zouden de inzameling kunnen belemmeren en de wil van de rebellen om te ontwapenen kunnen ontnemen. Slavisch-Macedonische paramilitairen zouden wel eens verder kunnen gaan en geweld gebruiken tegen NAVO-militairen.¹⁹²

Of er genoeg politieke wil bestond om het akkoord van Ohrid uit te voeren was op dit moment ook nog niet zeker. De wapeninzameling hing af van wetswijzigingen in het parlement. Als die niet doorgingen zou de ontwapening ook vertraagd worden. Wat betreft het UÇK-M was het de vraag of Ahmeti genoeg gezag had om de rebellen er toe te bewegen mee te werken. Radicale individuen of afsplitsingen van het UÇK-M zouden het hele vredesproces kunnen verstoren. Het was ook de vraag in hoeverre de NAVO bereid was om in dat geval, met het risico op eigen slachtoffers, betrokken te blijven. In de westerse media was er weinig vertrouwen in het slagen van Eternal Harvest.¹⁹³

De doemscenario's bleven uit. Binnen de termijn van dertig dagen was het geplande aantal wapens ingeleverd. De operatie liep nochtans niet geheel vlekkeloos. Zoals verwacht was er veel kritiek van Slavische Macedoniërs op de effectiviteit van de missie. Macedonische militairen mochten niet als waarnemer aanwezig zijn. De presentatie van de eerste binnengebrachte wapens aan de media leverde sarcastisch commentaar op dat sommige wapens zo roestig en verouderd waren dat ze in het nationaal museum in Skopje konden worden tentoongesteld.¹⁹⁴

Er werd regelmatig geschoten rondom de frontlinies, waarna beide partijen elkaar de schuld gaven van het schenden van de wapenstilstand. Er waren schietpartijen door Slavische paramilitairen en aanslagen door Albanezen. Grote escalaties zoals er tijdens de zomer waren geweest bleven echter uit. Een Britse militair kwam om het leven doordat Slavisch-Macedonische jongeren een betonblok van een viaduct op een konvooi gooiden. Verder bleef de weerstand tegen de NAVO beperkt tot demonstraties en wegversperringen.¹⁹⁵ De stemmingen over de grondwetswijzigingen liepen moeizaam en lagen al gauw achter op schema. Onder verdere internationale druk werden

190 Laity, *Preventing war*, 52; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 186; Phillips, *Warlords and rebels*, 144.

191 Laity, *Preventing war*, 61.

192 'Will the doves really fly?', *The Economist*, 18 augustus 2001; 'Talking or fighting', *The Economist*, 28 juli 2001.

193 'Waiting', *The Economist*, 14 juli 2001; 'War or peace', *The Economist*, 11 augustus 2001; 'NATO Begins Troop Deployment in Macedonia', Facts on file, 23 augustus 2001.

194 Laity, *Preventing war*, 66; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 186.

195 Facts on file, 'NATO Begins Troop Deployment'; 'NATO Begins Rebel Disarmament', Facts on file, 30 augustus 2001.

parlementariërs ervan overtuigd het proces voort te zetten, terwijl de rebellen door de NAVO werden overtuigd door te gaan met de ontwapening, ondanks het gebrek aan voortgang van de implementatie van het vredesakkoord.¹⁹⁶

Terugkeer

Na de ontwapeningsmissie hadden de rebellen nog steeds hetzelfde gebied in handen als toen de laatste wapenstilstand getekend werd. De volgende stap was de gefaseerde terugkeer van de Macedonische politie en andere autoriteiten in het rebellengebied. Ook dit ging met incidenten gepaard en er gingen maanden overheen voor het proces voltooid was. In het begin waren er aanslagen tegen de teruggekeerde politie. Bij de terugkeer van de politie naar vijf dorpen eind oktober durfden de teruggekeerde agenten er maar drie uur te blijven.¹⁹⁷ Later in het jaar verliep de aankomst van de politie beter, onder meer doordat dit kleinschaliger en met minder machtsvertoon werd uitgevoerd. De situatie bleef echter gespannen. Het officiële herstel van de autoriteiten betekende nog niet dat de regering echt gezag had in het voormalige rebellengebied. De echte macht lag bij lokale Albanen, sommigen met een rebellenverleden, anderen met criminele connecties, vaker een combinatie daarvan. Het officiële gezag durfde zich daar weinig mee te bemoeien. Dit was trouwens geen nieuwe situatie die door het conflict ontstaan was, maar meer een voortzetting van de situatie voor de uitbraak van geweld.¹⁹⁸

Het conflict duurde ongeveer een jaar. Volgens de Macedonische overheid waren er 63 militairen en politiemensen omgekomen. Het UÇK-M claimde 64 slachtoffers aan hun kant. Het aantal burgerslachtoffers werd op enkele tientallen geschat, het merendeel daarvan etnische Albanen. Rond de 140.000 mensen waren op de vlucht geslagen. De materiële schade was het grootst in de Albanese dorpen rond de frontlines. Leegstaande huizen van vluchtelingen waren geplunderd. Buiten de gebieden waar gevochten werd waren er plunderingen geweest van Albanese winkels bij rellen.¹⁹⁹ Desalniettemin was het conflict relatief beperkt gebleven. In het grootste deel van het land was het leven gewoon doorgedaan. In de gebieden waar wel werd gevochten bleef dat doorgaans beperkt tot korte uitbarstingen.

Conclusie

De plotselinge uitbarsting van de opstand kwam voor zowel de Macedonische regering als voor internationale waarnemers als een verrassing. In de eerste fase lukte het de rebellen om snel veel gebied in te nemen, maar ze werden al snel teruggedreven door het Macedonische leger. Na hernieuwde infiltratie van het UÇK-M begonnen de fronten zich te stabiliseren. De NAVO, de EU en de VS, die vanwege de Kosovo-oorlog al een aanwezigheid hadden in Macedonië, steunden aanvankelijk de aanpak van de Macedonische regering. Naarmate het conflict langer voortduurde zonder dat de rebellen werden verslagen veranderde die houding en werd de regering aangespoord

---

196 Laity, *Preventing war*, 72; 'Macedonian Parliament Votes to Reform Constitution To Guarantee Albanian Rights', *Facts on file*, 6 september 2001.

197 'Parliament Ratifies Constitutional Reforms', *Facts on file*, 29 november 2001; 'Police Patrols Return to Rebel-Held Areas', *Facts on file*, 1 november 2001.

198 Hislope, 'Crime and Honor', 23.

199 Iso Rusi, 'What Do the Casualties of War Amount to?' (versie 30 december 2001), <http://www.aimpress.ch/dyn/trae/archive/data/200112/11230-003-trae-sko.htm> (3 augustus 2018); Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 187.

tot de-escalatie en onderhandelingen. Internationale diplomaten probeerden de Slavisch-Macedonische en Albanese partijen in het democratische proces bij elkaar te houden en namen een steeds actievere houding in de onderhandelingen in. Met de gewaagde inname van Aračinovo en offensieven elders in het land bewees het UÇK-M een serieuze tegenstander te zijn. Slavisch-Macedonische demonstranten en vluchtelingen uit rebellengebied voerden de druk op de regering op. De door internationale diplomaten georganiseerde onderhandelingen in Ohrid leverden een precair akkoord op dat vooral door de Slavisch-Macedonische partijen met veel tegenzin ondertekend werd. Desalniettemin verliep de ontwapening van het UÇK-M voorspoedig en werd er een begin gemaakt met de implementatie van de afspraken uit het akkoord. Wel was blijvende betrokkenheid van de internationale gemeenschap noodzakelijk om er voor te zorgen dat de afspraken werden uitgevoerd.

3.2 Oplossing

Inleiding

Eind december 2001 werden de paramilitairen van Bosjkoski ingezet in het centrum van Skopje. Ditmaal om sneeuw te ruimen. Macedonië maakte de strengste winter mee sinds jaren. Van gevechten was geen sprake meer. Nominaal was het conflict tot een einde gekomen met de ondertekening van het akkoord van Ohrid. De aandacht van de buitenlandse pers was na 11 september naar het internationale terrorisme van Osama Bin Laden verschoven.²⁰⁰ Het UÇK-M was officieel opgeheven. Toch waren er in het voormalige rebellengebied nauwelijks ambtenaren of politie aanwezig. Voormalige UÇK-M-leden en andere gewapende groepen maakten in veel plaatsen nog steeds de dienst uit. Het was dan ook de vraag of de winter een pauze was voor hernieuwde offensieven in de lente. Dat bleek niet het geval. Het bleef een precaire vrede, maar grote incidenten waren er niet.

De verkiezingen van 2002 waren voor de internationale gemeenschap een teken van succes. De zittende coalitie werd vervangen door een coalitie van de SDSM (Sociaaldemocratische Unie van Macedonië) en de BDI (Democratische Unie voor Integratie), de politieke opvolger van het UÇK-M. De transitie verliep vreedzaam. Het gaf aan dat de aanpak van het conflict door VMRO door een groot deel van de Slavisch-Macedonische bevolking werd afgewezen en dat er een toekomst was voor een vreedzame voortzetting van de doelstellingen van de rebellen. Het was echter ook een teken van de populariteit van de rebellen onder de etnisch Albanese bevolking.²⁰¹

Het conflict werd beëindigd door onderhandelingen gefaciliteerd door vertegenwoordigers van de internationale gemeenschap. Maar wat waren de factoren die tot een goede uitkomst leidden? Welke factoren belemmerden dit juist? In dit hoofdstuk wordt geanalyseerd hoe de motivaties en omstandigheden van de betrokken partijen de uitkomst mogelijk hebben gemaakt. Dit wordt bekeken voor de drie categorieën van betrokken partijen. De eerste omvat de Slavisch-Macedonische partijen, zoals de regering, de paramilitairen en pro-Slavische demonstranten. De tweede zijn de Albanese-Macedonische partijen, met daaronder de rebellen, de Albanese politieke partijen en de Albanese burgerbevolking. De derde categorie omvat de relevante internationale partijen. De factoren die een rol speelden omvatten niet alleen de motieven van de betrokken partijen, zoals de wens van de rebellen om hun programma te realiseren, maar ook gebeurtenissen waarmee de betrokken partijen ondanks hun bedoelingen te maken kregen, zoals het onvermogen van het Macedonische leger om een doorbraak te forceren. Deze factoren geven niet alleen aan wat de conflictpreventie in Macedonië tot een succes maakte, maar ook wat het succes in de weg stond en overkomen moest worden.

---

200 Phillips, *Warlords and rebels*, 184.

201 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 201.

De Slavisch-Macedonische dimensie

De Macedonische regering was geen verenigd front tegen de rebellen. De Albanese partijen hadden een andere verhouding met de rebellen en hadden andere oplossingen dan de Slavisch-Macedonische partijen. De laatsten waren ook verdeeld over de aanpak. Facties binnen de partijen waren haast even verdeeld als partijen onderling.

De leiders van de radicale factie binnen de regering waren minister-president Georgiëvski en minister van binnenlandse zaken Bosjkoski. Zij hadden hun eigen netwerken binnen en buiten partij en ministerie. Bosjkoski had via het ministerie van binnenlandse zaken zeggenschap over de politie. Gemilitariseerde politie-eenheden speelden een belangrijke rol als aanvulling op het reguliere leger. De paramilitaire *Tijgers* en *Leeuwen* werden tijdens het conflict opgericht onder de leiding van zijn ministerie.²⁰² Deze troepen waren eerder loyaal aan Bosjkoski zelf dan aan de regering. Ze werden ingezet bij acties die bedoeld leken om het vredesproces te saboteren, zoals wegversperringen tegen internationale waarnemers en controversiële acties tegen rebellen en vermeende rebellen.²⁰³ De aanval op Ljuboten, waarbij tien Albanen werden geëxecuteerd, vond plaats onder direct toezicht van Bosjkoski. De aanval vond plaats op de dag voordat het verdrag van Ohrid zou worden getekend.²⁰⁴ Ook na de ondertekening van het akkoord bleven dit soort incidenten plaatsvinden rondom gebeurtenissen die te maken hadden met de implementatie van de afspraken.²⁰⁵

De belangrijkste gematigde kracht was president Trajkovski. Hij werd door westerse diplomaten en waarnemers gezien als een beslissende factor in de beëindiging van het conflict.²⁰⁶ Na zijn dood bij een vliegtuigongeluk in 2004 werd er gelijk gevreesd voor een terugkeer van instabiliteit in Macedonië. Hoewel hij lid was van VMRO volgde hij een gematigd beleid en zijn verkiezing in 2000 was deels te danken aan Albanese kiezers.²⁰⁷ Minister van defensie Vlado Boetsjkovski was ook voorstander van een compromisoplossing, althans nadat hij de militaire mislukking had erkend. Dit verklaart ook de investering in paramilitairen via het ministerie van binnenlandse zaken en de inzet daarvan bij omstreden operaties tijdens de onderhandelingen in Ohrid. De haviken konden het reguliere leger niet inzetten om het vredesproces tegen te werken.²⁰⁸

Aangezien de intriges zich achter de schermen afspeelden is het moeilijk om te beoordelen hoe hoog de spanningen precies opliepen binnen de regering. Waarnemers speculeerden zelfs over een mogelijke staatsgreep tijdens de demonstraties tegen de evacuatie uit Aračinovo. Het moment dat het parlement bestormd werd en president Trajkovski via de achterdeur in veiligheid gebracht werd had daar de gelegenheid voor kunnen zijn.²⁰⁹ Of de tegenstanders van de president dit ooit hebben overwogen is niet bekend. Ongetwijfeld zou dit tot een afstraffing door de internationale gemeenschap hebben geleid.²¹⁰

202 Orsanoski, 'Lions & Tigers', 23.

203 The Economist, 'War or peace'; Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 35; Phillips, *Warlords and rebels*, 158.

204 Phillips, *Warlords and rebels*, 137.

205 Facts on file, 'Parliament Ratifies Reforms'; 'No outside police, no peace', *The Economist*, 15 september 2001.

206 'How many groups, how many guns?', *The Economist*, 25 augustus 2001; Christopher Chivvis, 'The making of Macedonia', *Survival* 50 (2008) 2, 141-162, aldaar 148.

207 Laity, *Preventing war*, 12; Phillips, *Warlords and rebels*, 200.

208 The Economist, 'How many groups?'; Orsanoski, 'Lions & Tigers', 23.

209 Laity, *Preventing war*, 32.

210 Phillips, *Warlords and rebels*, 129.

Voor de Macedonische regering was het van groot belang om een goede relatie met het westen te onderhouden. Vanwege de positie als klein en arm land in een roerige regio werd toenadering tot het westen als de beste garantie voor veiligheid op de lange termijn gezien. Met name lidmaatschap van de EU en van de NAVO was het streven. De NAVO voor bescherming tegen eventuele dreiging van buurlanden en de EU voor het versoepelen van economisch verkeer met EU-landen Griekenland en Bulgarije, en andere economische kansen.²¹¹ Het was vervolgens de vraag in hoeveel westerse inmenging men wilde accepteren om dat te bereiken. Deze verhouding tussen Macedonië en de westerse wereld begon al vlak na de onafhankelijkheid met de instelling van UNPREDEP. Een onderdeel van de missie was de vestiging van een *good offices*-diplomaat in Skopje. Dit werd door de Macedoniërs gezien als ongewenste bemoeienis met interne aangelegenheden, maar het werd als een noodzakelijk kwaad geaccepteerd.²¹²

Tijdens de opstand van de UÇK-M bestond er een soortgelijke houding jegens de internationale diplomaten. De meerderheid binnen de regering wilde het conflict met militaire middelen beëindigen en moest er niet aan denken te onderhandelen met de opstandelingen of met de Albanese politieke partijen. De aanbidding van een associatieverdrag met de EU was manier om de regering zover te krijgen om grondwetswijzigingen door te voeren ten bate van de Albanese minderheid.²¹³ De dreiging om het associatieverdrag weer in te trekken zorgde ervoor dat de regering akkoord ging met de evacuatie van UÇK-M-rebellen uit Aračinovo.²¹⁴

Publiekelijk haalde de regering juist veelvuldig uit naar het westen. Verklaringen van politici en berichtgevingen in de Slavisch-Macedonische media beschuldigden met name de NAVO ervan aan de kant van de rebellen te staan. Buitenlandse diplomaten en waarnemers werden geconfronteerd met demonstraties en wegversperringen en bij dieptepunten in het conflict waren westerse instanties en bedrijven in Skopje het doelwit van vernielingen.²¹⁵ Een deel van dit verzet kwam van een minderheid die tegen elke westerse inmenging was, maar voor het merendeel van de Macedonische leiders woog het streven naar NAVO- en EU-integratie zwaarder dan het hoog houden van nationalistische principes.²¹⁶

Deze houding bestond niet alleen bij de bestuurders. Ondanks de beelden van demonstranten die ambassades aanvielen waren peilingen onder de bevolking over toekomstig lidmaatschap van EU en NAVO consistent hoog.²¹⁷ Het lijkt er ook op dat een aantal van dit soort demonstraties niet spontaan waren, maar georganiseerd werden door haviken in de regering. Overigens doet dit niet af aan de oprechte teleurstelling in het optreden van de internationale gemeenschap die door veel Macedoniërs gevoeld werd.²¹⁸ De ambivalente houding tegenover de internationale interventie en het daaruit voortgekomen akkoord bleef na de ondertekening bestaan. Slavisch-Macedonische politici die het akkoord hadden getekend durfden het publiekelijk vrijwel niet te verdedigen. Het

---

211 Chivvis, 'The making of Macedonia', 155.

212 Ludlow, 'Preventive peacemaking', 790.

213 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 171.

214 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 191; Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 29.

215 Facts on file, 'Protesters Attack Western Embassies'.

216 Hislope, 'Between a bad peace', 146.

217 Zoran Ilievski en Dane Taleski, 'Was the EU's Role in Conflict Management in Macedonia a Success?', *Ethnopolitics* 8 (2009) 3-4, 355-367, aldaar 357.

218 Laity, *Preventing war*, 33.

voorstel om de ratificatie van het akkoord af te laten hangen van een referendum, dat waarschijnlijk in een afwijzing zou hebben geresulteerd, viel slecht bij de internationale gemeenschap.²¹⁹

Een andere factor die bijdroeg aan de diplomatieke oplossing was de zwakte van het leger. De regering was niet in staat om de rebellen op het slagveld te verslaan, waardoor men gedwongen was naar de onderhandelingstafel te gaan. De haviken wilden de strijd desondanks voortzetten. En ook voor het gematigde deel van de regering was het moeilijk om na de beloftes van een snelle overwinning aan het publiek toe te geven hoe slecht het er in werkelijkheid voor stond.²²⁰

Het leger was opnieuw opgebouwd na het vertrek van het Joegoslavische leger na de onafhankelijkheid. Het nieuwe leger was wel op het communistische model gebaseerd. Het was een landleger met veel matig getrainde dienstplichtigen en weinig specialisten. Het materieel, dat allemaal opnieuw aangeschaft moest worden, bestond uit Koude Oorlog-overschotten uit Bulgarije en Oekraïne. Dit omvatte vliegtuigen, helikopters en artillerie die geschikt waren voor het voeren van een conventionele oorlog, niet het voeren van anti-oproeroperaties. Overeenkomstig met het landelijke bevolkingsaandeel was 22 procent van het personeel dienstplichtig Albanees. Zij werden niet ingezet tijdens het conflict. Velen van hen deserteerden of sloten zich bij de rebellen aan.²²¹ Macedonische militairen waren niet getraind op dit type oorlogvoering. Er was gebrek aan goede coördinatie en planning. Communicatie verliep via mobiele telefoon, want dat werkte beter dan de militaire apparatuur. De regering verkondigde dat de rebellen makkelijk verslagen zouden worden. Toen de grondsoldaten in gevecht kwamen met de rebellen bleken die een stuk taaier te zijn dan verwacht, wat het moreel verder ondermijnde.²²²

De beroerde militaire situatie was ook een reden voor de internationale gemeenschap om in te zetten op een compromis. Als het leger in staat was geweest om binnen een paar weken een einde te maken aan de opstand was dat niet nodig geweest.²²³ Om de impasse te doorbreken werd er veel gebruik gemaakt van lucht- en artilleriebombardementen. Dat was weinig effectief tegen de goed ingegraven rebellen, maar veroorzaakte wel burgerslachtoffers en veel materiële schade aan de bezittingen van burgers die gevlucht waren.²²⁴ Er werd ook meer ingezet op paramilitairen. Zij waren, als vrijwilligers, meer gemotiveerd dan de dienstplichtige militairen in het reguliere leger, maar werden op dubieuze wijze geworven. Ze werden geselecteerd op loyaliteit aan VMRO, en dan vooral de radicale vleugel daarvan. Ze werden beschuldigd van misdragingen variërend van afpersingen tot executies van burgers en etnische zuivering.²²⁵ Hun aanwezigheid leidde tot verdere escalatie en maakte het moeilijker om een einde te maken aan het geweld. De meeste paramilitairen waren echter pas klaar om ingezet te worden nadat het akkoord van Ohrid al gesloten was. Daarmee werd het een probleem van de fase na het conflict.²²⁶

---

219 Allin, *Balkan Interventions*, 80; Laity, *Preventing war*, 50.

220 Orsanoski, 'Lions & Tigers', 19.

221 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 169; Zoran Kusevac, 'Macedonia erupts again', *Jane's Defence Weekly* 35 (2001) 13, 4-4, aldaar 4.

222 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 189; Zoran Kusevac, 'Macedonian army lacking strength', *Jane's Defence Weekly* 35 (2001) 14, 2-2, aldaar 2.

223 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 190.

224 Tim Ripley, 'NATO caution over Macedonia troops deployment', *Jane's Defence Weekly* 36 (2001) 7, 2-2, aldaar 2.

225 The Economist, 'How many groups?'; Orsanoski, 'Lions & Tigers', 24.

226 Phillips, *Warlords and rebels*, 176; Orsanoski, 'Lions & Tigers', 24.

De regering had ingezet op een militaire overwinning zonder compromis. Vanwege de hoge inzet en de beloftes aan de bevolking was het moeilijk om de slechte militaire situatie te erkennen en een andere weg in te slaan. Regeringswoordvoerders en regeringsvriendelijke media bleven een overwinning voorspellen en gaven de schuld aan de internationale gemeenschap voor het uitblijven daarvan. Met het voortduren van de impasse vielen er meer slachtoffers en meldden er zich meer jonge mannen om zich bij het UÇK-M aan te sluiten.²²⁷

Naast de opties van een compromis met de rebellen en een voortzetting van de gevechten kwam er nog een derde optie. De Macedonische Academie voor Wetenschappen presenteerde in juni 2001 een plan voor de partitie van het noordwestelijke deel van het land. Macedonische gebieden met een Albanese meerderheid zouden naar Albanië gaan in ruil voor gebieden in Zuidoost-Albanië. Tijdens het dieptepunt van de crisis vond het plan steun onder nationalistische academici en politici, juist degenen die verkondigden dat de rebellen hard moesten worden aangepakt om de integriteit van het land te beschermen. Georgiëvski werd er een groot voorvechter van. Het plan had als groot voordeel dat de Slavische meerderheid permanent van de Albanese minderheid af zou zijn. Dat sloot dan weer aan bij de wensen van de meest radicale etnische Albanese.²²⁸

Het plan had voor de hand liggende praktische problemen. De landelijke gebieden in de grensregio waren nog redelijk etnisch gescheiden, maar een groot deel van de Albanese woonden in Skopje. Zij zouden dan moeten verhuizen naar de aan Albanië toegewezen gebieden. Verder was het niet te doen om de uitruil van grondgebied evenredig te maken, omdat de Slavische minderheid in Albanië veel kleiner was dan de Albanese minderheid in Macedonië. Nog een nadeel was dat een dergelijke grenswijziging de weg zou kunnen openen naar claims van Servië, Bulgarije en Griekenland op Macedonisch grondgebied. Bovendien werd het idee direct afgewezen door de Albanese partijen, gematigde Macedoniërs, de internationale gemeenschap en president Trajkovski.²²⁹

De Albanese dimensie

Vanaf het begin verkondigden de rebellen opvallend gematigde doelstellingen. In soortgelijke conflicten namen rebellen de wapens op om onafhankelijkheid te bewerkstelligen. Het UÇK-M verkondigde echter te streven naar gelijkberechtiging en een grotere rol voor de Albanese taal en cultuur binnen Macedonië. Dat waren dezelfde idealen die de bestaande Albanese politieke partijen ook hadden.²³⁰ Er zijn meerdere redenen waarom de leiding van het UÇK-M hier voor koos. Ten eerste waren de doelstellingen er meer op gericht om de internationale gemeenschap te overtuigen dan de Macedonische regering. De eerste openbare verklaring was opgesteld in het Engels en werd via de Duitse media gepubliceerd.²³¹ De speerpunten van de rebellen werden verwoord met een sterk accent op westerse waarden. Ten tweede was men er van bewust dat de politieke situatie in Macedonië anders was dan in de voorgaande conflictgebieden van Kosovo en de Preševovallei. De Albanese waren in Macedonië lang niet zo slecht af als onder het bewind van Milošević in Servië

---

227 Orsanoski, 'Lions & Tigers', 19; Gordana Icevska en Ilir Ajdini, 'Same World, Parallel Universes - The Role of the Media in the Macedonian Conflict', in: *The 2001 Conflict in FYROM - Reflections* (Surrey 2004) 37-43, aldaar 38.

228 Orsanoski, 'Lions & Tigers', 22; Phillips, *Warlords and rebels*, 123.

229 Ibidem.

230 Laity, *Preventing war*, 13.

231 Rusi, 'From Army to Party', 2.

en daarmee minder bereid om te strijden voor onafhankelijkheid.²³² Ten derde wist het UÇK-M de steun voor de Albanese politieke partijen te ondergraven door zich voor dezelfde doelen in te zetten, maar dan met geweld. Tegelijkertijd bevorderde de gematigde standpunten van de rebellen samenwerking met de bestaande Albanese politiek. Om relevant te blijven kozen zowel de PPD als de PDSH er voor om samen te werken met het UÇK-M en te fungeren als onderhandelingspartners in naam van de rebellen.²³³ Zodra de internationale gemeenschap betrokken raakte bij het conflict was het UÇK-M bereid om te werken aan een compromisoplossing.²³⁴

Er moet een onderscheid gemaakt worden in de publieke standpunten van het UÇK-M en de interne overwegingen. Terwijl er naar buiten toe redelijk klinkende eisen werden gesteld bestonden er binnen het UÇK-M ook groepen die eerder naar onafhankelijkheid of naar een Groot-Albanië streefden en groepen die etnisch nationalisme als dekmantel gebruikten voor persoonlijke belangen of criminele activiteiten.²³⁵ Een andere reden voor de bereidheid tot compromis kan worden gevonden in de militaire situatie. Hoewel de rebellen erg succesvol waren in het innemen en vasthouden van een groot grondgebied lukte het niet om het gebied in het Noordwesten aan te laten sluiten met het gebied rond Kumanovo, en lukte het niet om greep te krijgen op het door Albanezen bewoonde gebied rond Ohrid in het Zuidwesten. Was dat wel gelukt, dan zou onafhankelijkheid eerder haalbaar zijn geweest en waren de rebellen wellicht minder bereid geweest tot een compromis.²³⁶ Volgens Ahmeti was de strategie van het UÇK-M er echter juist op gericht om opdeling van het land te voorkomen.²³⁷

De doelstellingen van de rebellen reflecteerden de gematigde houding van de Albanees-Macedonische burgerbevolking. De uitbraak van vijandigheden leidde echter ook tot een radicalisering van de bevolking. Het verlies van familieleden, huizen en persoonlijke bezittingen door beschietingen vergrootte de animositeit jegens de regering en tegen Slavische Macedoniërs in het algemeen. Er was een toestroom van radicale rebellen uit Kosovo, Zuid-Servië en de Albanese diaspora in Europa en de Verenigde Staten met veel radicalere opvattingen dan de lokale bevolking.²³⁸

De internationale reputatie van de rebellen was veel slechter dan die van het UÇK ten tijde van de Kosovo-oorlog. Het UÇK werd in de westerse publieke opinie nog gezien als strijders tegen een genocidaal Servisch regime en als bondgenoten van het westen. Het UÇK-M kwam eerder over als agressor. De represailles die in Kosovo plaatsvonden tegen Servische burgers en de vervanging van het regime van Milošević in Servië door de meer pro-westerse Vojislav Koštunica deed verdere afbreuk aan het beeld van Albanezen in de regio als slachtoffer.²³⁹ Dit gaf het UÇK-M een beperkte bewegingsruimte. Wanneer de rebellen te ver zouden gaan bestond het gevaar dat de internationale gemeenschap in zou grijpen aan de kant van de regering.²⁴⁰

232 Hislope, 'Between a bad peace', 145.

233 Rusi, 'From Army to Party', 9.

234 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 190; Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 190.

235 Laity, *Preventing war*, 37.

236 Orsanoski, 'Lions & Tigers', 19; Phillips, *Warlords and rebels*, 181.

237 Rusi, 'From Army to Party', 10.

238 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 165.

239 Fraser, 'What's the problem?', 359; Phillips, *Warlords and rebels*, 175.

240 Hislope, 'Between a bad peace', 143.

De opkomst van het UÇK-M leidde tot een afname aan politieke steun voor de bestaande politieke partijen. Als reactie sloegen zij een steeds radicalere koers in en dreigden op een aantal momenten in de crisis om het parlement te verlaten en hun activiteiten buiten het democratische systeem voort te zetten. De crisis versterkte ook onder Slavische Macedoniërs het idee dat de Albanese minderheid niet te vertrouwen is en geen onderdeel uit wil maken van de natie.²⁴¹ Dit deed de behaalde concessies op het gebied van gelijkberechtiging deels teniet. De dubieuze activiteiten van voormalige Slavisch-Macedonische paramilitairen veroorzaakten schade voor beide etnische groepen, al deden veel criminele ex-paramilitairen goede zaken met criminele ex-rebellen.²⁴²

De uitstroom van Slavische Macedoniërs uit het rebellegebied, deels het resultaat van etnische zuiveringen, leidde tot een vergroting van de kloof tussen de etnische groepen. Ook na het akkoord is er sprake van een blijvende scheidslijn langs de grenzen van de voormalige frontlinies. De wetteloosheid die tijdens het conflict in het gebied heerste gaf criminelen vrij spel. Die criminele invloed bleef groot na het conflict, al was dit ook voor de uitbraak van geweld al een probleem.²⁴³

Het UÇK-M gebruikte relatief weinig geweld en er werd gelet op het voorkomen van burgerslachtoffers. Dit werd gedaan om de verhouding met de internationale gemeenschap zo goed mogelijk te houden.²⁴⁴ Er waren wel degelijk gevallen van geweld tegen Slavisch-Macedonische burgers en van etnische zuivering, maar over het algemeen wist de leiding de meest radicale elementen redelijk in bedwang te houden. Dit maakte een compromisvrede beter haalbaar en zorgde voor de succesvolle transitie van het UÇK-M naar een vreedzame politieke partij. Enkele kleine radicale afsplitsingen van het UÇK-M bleven tijdens de onderhandelingen en na de beëindiging van het conflict actief en probeerden met aanslagen het sluiten van een akkoord en de implementatie ervan te saboteren. Deze groepen bleven echter een marginale rol spelen.²⁴⁵

De uitkomst van het conflict was voordelig voor de rebellen. De gestelde eisen werden grotendeels ingewilligd.²⁴⁶ De grootste concessies van het UÇK-M waren op het gebied van de taal en de organisatie van de politie. Het was niet gelukt om het Albanees als tweede taal erkend te krijgen. In plaats daarvan schreef het akkoord voor dat elke taal die door ten minste twintig procent van de bevolking werd gesproken ook gebruikt kon worden binnen de overheid, in communicatie tussen de overheid en burgers en in de rechtspraak.²⁴⁷ Over de organisatie van de politie spraken de onderhandelaars af dat de samenstelling van de politie in het hele land een afspiegeling diende te zijn van de landelijke etnische verhoudingen. Dit was anders dan de oorspronkelijke eis van de rebellen. Zij wilden dat de politie ondergeschikt zou zijn aan het gemeentelijke bestuur en een afspiegeling diende te zijn van de lokale etnische verhoudingen.²⁴⁸

De regering vreesde dat de Albanese eisen op deze gebieden de eenheidsstaat zouden ondergraven.²⁴⁹ De twintigprocentregel op het gebied van de taal betekende in de praktijk hetzelfde

241 Allin, *Balkan Interventions*, 80.

242 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 211-212.

243 Ibidem, 207.

244 Orsanoski, 'Lions & Tigers', 18.

245 Julie Kim, Macedonia (FYROM): Post-conflict Situation and US policy (Library of congress Washington D.C. congressional research service, z.p. 2005) CRS-10.

246 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 198.

247 Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 33.

248 Ibidem.

249 Ibidem, 31-32.

als de originele eis, maar was zo geformuleerd dat alle taalgroepen er in principe gebruik van zouden kunnen maken, zonder dat het een specifieke toezegging voor de Albanezen was. De regering vreesde dat de eisen voor de samenstelling van de politie zouden betekenen dat overwegend Albanese gebieden geheel aan het centrale gezag zouden worden onttrokken en dat de regel etnische zuiveringen zou belonen en in de hand zou werken. Deze punten lagen gevoelig vanwege de vrees voor het ontstaan van een permanente ministaat binnen de Macedonische grenzen. Om die zorgen weg te nemen golden alle concessies aan de Albanezen in principe voor heel Macedonië. De territoriale integriteit van Macedonië werd ook onderschreven door de internationale gemeenschap, wat de regering een overwicht gaf in de onderhandelingen.²⁵⁰

In het begin waren er twijfels over de onderhandelingscapaciteiten van de rebellen. Het was de vraag hoeveel gezag Ahmeti over de groep had en of hij in staat was om iedereen over te halen zich achter een compromis te scharen en over te gaan tot ontwapening. De internationale onderhandelaars kregen hier gedurende het conflict meer vertrouwen in omdat met Ahmeti onderhandelde wapenstilstanden vrij goed werden geïmplementeerd en omdat de rebellen bij de terugtrekking uit Aračinovo goed de bevelen van de leiding opvolgden. Dit schepte genoeg vertrouwen om tot een solide akkoord te komen.²⁵¹

Na het sluiten van het akkoord en de ontwapening begon de eerder enigmatische Ahmeti in de openbaarheid te treden en ontpopte zich als een gewiekst politicus. Het UÇK-M werd omgevormd tot een nieuwe politieke partij. De partij behaalde meer zetels dan de PPD en PDSH samen en nam deel aan de regeringscoalitie. De transformatie was een succesvolle beëindiging van een periode van geweld, al is het wel zo dat het UÇK-M een ingang heeft gekregen in de politiek dankzij het gebruik van geweld, wat een bedenkelijk precedent schept. Ook bleven er enkele afsplitsingen bestaan die de wapens niet neer hebben gelegd en bleven er twijfels bestaan over de toewijding van de voormalige rebellen aan het democratisch proces.²⁵²

De internationale dimensie

Bij aanvang van het conflict leek het onwaarschijnlijk dat het afgesloten zou worden met een succesvolle bemiddeling door de internationale gemeenschap. De Macedonische regering verweet de NAVO juist dat zij hun vroegere Kosovaarse bondgenoten niet in de hand hielden waardoor er nu oorlog dreigde in Macedonië. Een verwijt dat ook in de westerse media opdook.²⁵³ De eerdere samenwerking tussen de NAVO en het UÇK leidde tot de gedachte dat de NAVO aan de kant van de Albanezen stond in de regio.

De NAVO was niet in staat gebleken om het machtsvacuüm dat in Kosovo was ontstaan na de snelle terugtrekking van het Joegoslavische leger in te vullen. Dit resulteerde in gewelddadige represailles van Albanezen tegen achtergebleven Servische burgers. Nadat KFOR zich in Kosovo gevestigd had kwamen de moeilijke taken van de ontwapening van het UÇK, de oprichting van het

250 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 191; Christina Griessler, *The Albanians in Macedonia: The Role of International Organizations in Empowering the Ethnic Albanian Minority* (ECMI working paper, z.p. 2014) 12.

251 Rusi, 'From Army to Party', 11-12.

252 'Opposition Victorious in Elections', *Facts on file*, 19 september 2002; Simon Tisdall, 'Why NATO is ignoring Macedonia', *The Guardian*, 22 maart 2001; 'Jangling nerves', *The Economist*, 29 september 2001.

253 Steven Erlanger, 'A One-Time Ally Becomes the Problem', *The New York Times*, 25 maart 2001; Tisdall, 'Why NATO is ignoring Macedonia'.

Kosovo beschermingskorps, de grensbewaking, bestrijding van criminaliteit en oplaaiend geweld in de bufferzone aan de Servische kant van de grens. De verplaatsing van strijders en wapens tussen Kosovo, Servië en Macedonië kon niet worden voorkomen.²⁵⁴

Naarmate KFOR langer aanwezig was in Kosovo en het conflict in Macedonië verder escaleerde werden de buitenlandse connecties van het UÇK-M steviger aangepakt. De grensbewaking werd verbeterd, leden van het Kosovo beschermingskorps die connecties hadden met het UÇK-M werden ontslagen, bekende leden van het UÇK-M kregen reisverboden opgelegd voor de EU en de VS en de buitenlandse financiering van de rebellen werd aangepakt.²⁵⁵

Het duurde even voordat de internationale gemeenschap voor een gemeenschappelijke aanpak van de crisis koos. Aanvankelijk werd het UÇK-M categorisch veroordeeld en de positie van de Macedonische regering ondersteund. In mei 2001 beschreef George Robertson de houding tegenover het UÇK-M nog als: “A band of armed thugs must not be allowed to destroy a multiethnic democracy”.²⁵⁶ Die houding veranderde gaandeweg. De NAVO verwachtte van de regering dat ze concessies zou doen aan de Albanese minderheid. Omdat het UÇK-M buiten de democratische rechtsorde viel erkenden zowel de Macedonische regering als de internationale gemeenschap hen niet als onderhandelingspartner. Onderhandelingen verliepen via de PDSH en PPD, die dezelfde eisen stelden als de rebellen en contact met hen onderhielden. Gezanten van de NAVO onderhielden onofficieel ook contacten met de rebellen. Het belang van de gevoelige balans tussen het rekening houden met de eisen van het UÇK-M zonder de rebellen erkenning te geven bleek wel uit de reactie van de Macedonische regering op het initiatief van Frowick. Bovendien was het een doel van de internationale gemeenschap om het democratische proces te versterken, terwijl de rebellen dreigden het te verzwakken.²⁵⁷

Eind juni begon op deze basis een consistente gezamenlijke aanpak vorm te krijgen. De diplomaten James Pardew voor de VS en François Léotard voor de EU werden naar Skopje gestuurd om de regering bij te staan in het conflict en onderhandelingen tussen de Macedonische en Albanese partijen te faciliteren. Er werd onofficieel contact gelegd met het UÇK-M door een NAVO-team onder leiding van Peter Feith. De onderhandelaars hadden een directe lijn naar EU-buitenlandvertegenwoordiger Solana en NAVO-secretaris-generaal Robertson, die zelf ook regelmatig naar Skopje afreisden voor overleg met de regering.²⁵⁸

De internationale onderhandelaars hadden het voordeel dat ze de beschikking hadden over diplomaten met uitgebreide ervaring met de taal en cultuur van de regio. Er was ervaring met de oorlogen in Bosnië en Kosovo, en er waren bestaande contacten in Macedonië zelf die waren opgebouwd tijdens de Kosovocrisis, al werd de NAVO-ambassadeur die voor die gelegenheid aangesteld was direct na de oorlog teruggetrokken.²⁵⁹ Er bestond permanent contact met de regering als onderdeel van *KFOR rear*, de bevoorradingsoperatie van KFOR. De directe aanwezigheid van

---

254 Atanas Kirovski, ‘Nato's Questionable Harvest’ (versie 10 augustus 2001), <https://iwpr.net/global-voices/natos-questionable-harvest> (23 augustus 2016); Phillips, *Warlords and rebels*, 167.

255 Kraja, ‘Clampdown’.

256 ‘Allies Condemn Macedonian Violence’, *Facts on file*, 31 maart 2001.

257 ‘U.S. Secretary of State Powell Visits Balkans’, *Facts on file*, 19 april 2001; Facts on file, ‘President Offers Amnesty to Rebels’; Laity, *Preventing war*, 20.

258 Laity, *Preventing war*, 43; Popetrevski en Latifi, ‘The Ohrid Framework’, 30.

259 Laity, *Preventing war*, 79.

de VN in de vorm van het *good offices*-mandaat was echter beëindigd met het stopzetten van UNPREDEP in 1999.²⁶⁰

Er werd door de internationale onderhandelaars veel naar oplossingen uit het recente verleden gekeken, zo werd de amnestieregeling voor rebellen gebaseerd op de regeling die een einde maakte aan de Preševocrisis en was de organisatie van de onderhandelingen in Ohrid gebaseerd op de onderhandelingen in Dayton.²⁶¹ De hoofdpunten waren de-escalatie aan beide kanten, dat de regering concessies zou moeten doen aan de Albanen, dat de rebellen de wapens neer moesten leggen en dat er geen sprake kon zijn van opdeling van het land. De gezamenlijke opstelling en regelmatig onderling contact op een hoog bestuursniveau zorgden voor effectieve druk op de strijdende partijen en voorkwam het uit elkaar spelen van de onderhandelaars door de strijdende partijen en door facties binnen de partijen.²⁶² De nadruk werd gelegd op het legitieme democratische proces. Er voor zorgen dat de Albanese en Macedonische parlementaire partijen met elkaar in gesprek bleven had een hoge prioriteit. Op initiatief van de onderhandelaars werd er een regering van nationale eenheid gevormd waaraan alle grote partijen deelnamen. De onderlinge betrekkingen bleven moeizaam, maar de Albanese partijen betrokken bij het politieke proces.²⁶³

De druk op de regering werd opgevoerd om ten eerste het geweld te de-escaleren en om de bereidheid tot concessies te bevorderen. Macedonië was voor de veiligheid en economie aangewezen op het buitenland en de regering wist dit. De autoriteit van de EU, de VS en de NAVO werd aangewend om Oekraïne te laten ophouden met het exporteren van wapens naar het Macedonische leger. Bij medewerking aan het vredesproces werd financiële steun, militaire steun en uitzicht op lidmaatschap van de EU en de NAVO in het vooruitzicht gesteld voor Macedonië. Daar stond tegenover dat er bedreigd werd met stopzetting van de bestaande investeringen bij gebrek aan medewerking. Er werd niet bedreigd met militair ingrijpen, niet tegen de regering en niet tegen de rebellen.²⁶⁴ De internationale gemeenschap beloofde garant te staan voor de territoriale integriteit van Macedonië. De Albanese eisen die, al dan niet symbolisch, de eenheidsstaat dreigden te ondermijnen werden door de bemiddelaars zodanig omgevormd dat er geen formele etnische scheidingen werden vastgelegd.²⁶⁵

De druk was effectief, maar liet bij de Slavische Macedoniërs een gevoel achter dat ze gedwongen waren tot een compromis dat teveel in hun nadeel was. Bovendien was de uitkomst voortgekomen uit een gewelddadige en ondemocratische opstand. Door de concessies aan de eisen van de rebellen was dit in feite beloond. Het ondermijnde de autoriteit van de staat, die ondanks de onvolkomenheden toch een van de beter functionerende democratieën was in de regio was. De aanpak roept ook de vraag op in hoeverre de Macedonische soevereiniteit gerespecteerd werd. Alle afspraken werden door de regering getekend en de ontwapeningsmissie vond officieel plaats op verzoek van de Macedonische regering, maar het land was economisch en militair zozeer

260 Kim, Post-conflict Situation CRS-11; Allin, *Balkan Interventions*, 8.

261 Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 31.

262 Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 194; Chivvis, 'The making of Macedonia', 147.

263 Facts on file, 'Macedonia Offensive'.

264 Hislope, 'Between a bad peace', 145; Phillips, *Warlords and rebels*, 186.

265 Griessler, *The Albanians in Macedonia 12*; Popetrevski en Latifi, 'The Ohrid Framework', 33.

afhankelijk van de landen die de onderhandelingen organiseerden dat de medewerking niet als een geheel vrijwillige keuze kan worden beschouwd.²⁶⁶

De druk op de rebellen werd ook opgevoerd. KFOR kreeg meer grip op de veiligheidssituatie in Kosovo en trad op tegen bases van het UÇK-M in Kosovo en tegen de internationale contacten van de organisatie. De Preševovallei werd weer beheerst door Joegoslavische veiligheidstroepen en viel daarmee ook weg als toevluchtsoord. Als aanvullende prikkel zetten de internationale onderhandelaars in op een amnestieregeling voor rebellen, tenzij er sprake was van oorlogsmisdaden.²⁶⁷ Het vertrouwen dat er onder de Macedonische Albanen bestond in de NAVO vergemakkelijkte de contacten en de onderhandelingen met de Albanese partijen. Het leidde aan de andere kant tot wrijvingen met de Slavische Macedoniërs die het idee kregen dat de NAVO partij koos voor de rebellen.²⁶⁸

Na het slagen van de onderhandelingen was de NAVO bereid om de ontwapening van de rebellen uit te voeren en nadien te investeren in het Macedonische veiligheidsapparaat, deels ter voorbereiding op toekomstige integratie in de NAVO. De ontwapeningsmissie werd opgevolgd door twee kleinere NAVO-vredesmissies en twee missies van de EU, de eerste vredesmissies geleid door de EU.²⁶⁹ Er was echter weinig animo om meer te doen. Na de Kosovo-oorlog was er weinig steun voor nog een grote NAVO-operatie. De pas aangetreden Amerikaanse regering onder leiding van George W. Bush stond toen nog afwijzend tegenover buitenlandse interventies en was juist van plan om de Amerikaanse aanwezigheid in de Balkan af te bouwen. Er lagen geen plannen klaar voor verdergaand ingrijpen als de situatie zou escaleren of als de ontwapeningsmissie zou mislukken.²⁷⁰

De wil om verder te gaan dan diplomatieke actie was eerder in het conflict ook al niet groot geweest. Toen de escalatie begin 2001 begon was er niet alleen een NAVO-troepenmacht vlak over de grens in Kosovo, maar ook een aanwezigheid in Macedonië, namelijk KFOR rear. Dit onderdeel hield zich echter strak aan het mandaat, ook al bestond het gevaar dat de aanvoerroutes richting de Kosovaarse grens geblokkeerd zouden kunnen raken. Een overweging van de Amerikanen was dat acties tegen de rebellen in Macedonië zouden kunnen leiden tot antipathie tegen KFOR in Kosovo, wat die missie zou bemoeilijken en waardoor NAVO-militairen aldaar een doelwit zouden kunnen worden van extremisten.²⁷¹ Ondanks die overweging vonden er wel gevechten plaats aan de Kosovaarse grens tegen rebellen door KFOR in samenwerking met het Macedonische leger.²⁷²

Ondanks de lange geschiedenis van territoriale conflicten probeerden de buurlanden van Macedonië niet om de crisis in hun voordeel uit te buiten. De regering van Albanië koos er voor om zich afzijdig te houden en werkte met de NAVO samen om infiltratie van de rebellen op Albanese grondgebied tegen te gaan, ondanks dat de opstand vrij populair was in de publieke opinie.

---

266 Laity, *Preventing war*, 68; Chivvis, 'The making of Macedonia', 157.

267 Kraja, 'Clampdown'; 'Yugoslavia. 'Buffer Zone' Takeover Completed', *Facts on file*, 31 maart 2001.

268 The Economist, 'Will the doves fly?'

269 Håkan Edström en Dennis Gyllensporre, *Pursuing Strategy : NATO Operations from the Gulf War to Gaddafi* (z.p. 2012) E-boek 12; Griessler, *The Albanians in Macedonia* 10.

270 'U.S. President Bush Tours Europe; NATO Expansion, Missile Defense Top Agenda', *Facts on file*, 21 juni 2001; Daskalovski, 'The Macedonian conflict', 33; Hislope, 'Between a bad peace', 142.

271 Laity, *Preventing war*, 21; Daskalovski, 'The Macedonian conflict', 33.

272 *Facts on file*, 'Ethnic Albanian Incursions'.

Bulgarije onderhield goede contacten met de Macedonische regering en leverde in het begin wapens, terwijl er ook goede banden werden onderhouden met de Albanezen.²⁷³

De Joegoslavische regering was bezig met de nasleep van de Kosovo-oorlog en de transitie naar nieuwe binnenlandse machtsverhoudingen na het chaotische einde van het regime van Milošević. Er werd geprobeerd om de band met de NAVO-landen enigszins te verbeteren. Het gevolg was dat Joegoslavië weinig invloed had op het verloop van het conflict. Naast de beheersing van de onrust in de Preševovallei was de belangrijkste ontwikkeling het sluiten van een akkoord over de tot dan toe onduidelijke noordgrens van Macedonië.²⁷⁴

Griekenland stelde zich ondanks de geschillen over en weer constructief op. Tegenover anti-Macedonische sentimenten stond de vrees voor een toenemende Albanese invloed in de regio. Na het einde van de economische blokkade in 1995 waren de betrekkingen verbeterd en waren de Griekse investeringen in Macedonië enorm toegenomen. Een terugkeer naar stabiliteit was voor de Griekse regering van belang.²⁷⁵ Het conflict over de naam van Macedonië bleef na het sluiten van het akkoord van Ohrid problematisch. Het vooruitzicht op lidmaatschap van EU en NAVO was een cruciale belofte geweest om tot een oplossing te komen, maar vanwege de naamkwestie bleef Griekenland dat blokkeren.²⁷⁶

Buiten de NAVO- en EU-landen was er weinig aandacht voor de Macedonische crisis. De Russen spraken hun steun uit voor de militaire aanpak van de Macedonische regering en waren tegen concessies aan de Albanese minderheid. Er vonden wapenleveranties plaats vanuit Rusland. Ondanks dat de Russen het niet eens waren met de westerse aanpak verzetten ze zich er niet tegen. De prioriteit van Moskou lag eerder bij Kosovo en Servië.²⁷⁷

Conclusie

De onderlinge verdeeldheid en het overwicht van de nationalistische factie in de Macedonische regering zorgde voor weinig bereidheid tot compromis. De regering had het liefste de crisis opgelost door de rebellen militair te verslaan, maar zag zich gedwongen over te gaan tot onderhandelingen vanwege de slechte resultaten van de campagne en de internationale druk. De wil tot voortzetting van het conflict was er wel, maar het ontbrak aan capaciteit. Bovendien was de regering des te meer ontvankelijk voor de diplomatieke druk vanwege de afhankelijkheidsrelatie met de westerse landen. Het aanbod van toekomstige integratie in de EU en de NAVO bood de Macedonische regering perspectief op een veiligheidsgarantie die het land eerder niet had gehad. Ten eerste was die optie het waard om concessies te doen aan de Albanezen, en ten tweede nam de veiligheidsgarantie van de internationale gemeenschap een deel van het gevreesde gevaar van Albanees overwicht weg.

Vanaf het begin van het conflict richtte het UÇK-M zich op de internationale gemeenschap om zijn doelstellingen te realiseren. De standpunten waren gematigd en dat leende zich voor een diplomatieke oplossing. De rebellen hadden voldoende capaciteit om het veroverde gebied in stand

²⁷³ Phillips, *Warlords and rebels*, 178-181.

²⁷⁴ Ibidem, 179-180.

²⁷⁵ Ibidem, 181-182.

²⁷⁶ Ilievski en Taleski, 'The EU's Role', 365.

²⁷⁷ Koktsidis, *Strategic Rebellion*, 194; Daskalovski, 'The Macedonian conflict', 40; Phillips, *Warlords and rebels*, 148.

te houden, maar niet om een militaire doorbraak te forceren. Het succes van de opstand zorgde voor een goede onderhandelingspositie, maar het ingrijpen van de internationale gemeenschap was nodig om de onderhandelingen te doen plaatsvinden.

De internationale gemeenschap raakte betrokken vanwege de bestaande aanwezigheid in de regio. Zodra er een consistente aanpak was geformuleerd konden de onderhandelaars gebruik maken van hun ervaring, hun relatie met de strijdende partijen en andere betrokken landen om een diplomatieke oplossing af te dwingen. De interventiemachten hadden de wil en de capaciteit om zich van de medewerking van de strijdende partijen te verzekeren. Het is echter de vraag of die wil er ook was om tot een verder gaande interventie over te gaan, mocht dat noodzakelijk zijn geweest.

De strategische impasse tussen de strijdende partijen en hun relatie met de betrokken internationale organisaties maakte de situatie op een unieke manier ontvankelijk voor de drukmiddelen van de internationale diplomaten. Als de strijdende partijen meer overtuigd waren geweest van een gunstige uitkomst door de voortzetting van geweld en als zij meer verweer hadden gehad tegen de drukmiddelen van de internationale gemeenschap dan was er wellicht een vorm van militaire interventie nodig geweest om het conflict te beëindigen, en het is de vraag of men daartoe bereid was.

3.3 Toepassing van preventie

Hoe past het praktijkvoorbeeld van de preventie in Macedonië in de bestaande theorie over conflictpreventie? In dit hoofdstuk zullen de hiervoor behandelde gebeurtenissen en omstandigheden die de oplossing mogelijk hebben gemaakt worden geanalyseerd aan de hand van de belangrijkste thema's uit de theorie. Op welke manier werd het conflict voorspeld en hoe kwam de aanpak voor de preventie tot stand? Waarom werden de EU en de NAVO verantwoordelijk voor de uitvoering? Op welk moment werd het mogelijk om in te grijpen?

De voorspelling

Wat waren de signalen dat er een conflict aan het ontstaan was en hoe werden die opgepakt om een proces van conflictpreventie op te starten? Het lijkt erop dat de uitbraak van vijandigheden als een verrassing kwam voor de internationale gemeenschap. Pas nadat de rebellen al begonnen waren met het innemen van grondgebied kwam het proces van preventie op gang. Het ging in dit geval dan ook niet om het voorkomen van geweld op zich, maar om het voorkomen van de escalatie ervan tot een grotere burgeroorlog.

Het bestaan van etnische spanningen was bekend. Uit de historische context blijkt dat de verhoudingen tussen de bevolkingsgroepen zich zodanig hebben ontwikkeld dat er bij de etnische Albanezen een gevoel van achterstand was. De status van de Albanezen in de Macedonische samenleving was gedurende de jaren negentig niet veranderd. De uiting van onvrede bleef echter beperkt. Er waren demonstraties, en sporadisch kwam er geweld voor. Daar zat echter weinig organisatie achter. Dat veranderde na de Kosovo-oorlog. De beschikbaarheid van strijders en wapens in de chaotische periode die op de oorlog volgde, gecombineerd met de zwakte van de Macedonische overheid, vormde een vruchtbare basis voor een nieuwe succesvolle rebellengroep.

Bij de Slavische Macedoniërs was het idee ontwikkeld van een eigen identiteit die essentieel was voor het voortbestaan van de eigen groep en die tegelijkertijd bedreigd werd door alle omringende etnische groepen. Na de onafhankelijkheid kwam de Slavisch-Macedonische identiteit centraal te staan in de nieuwe staat, als bron van zekerheid tegen de achtergrond van een wankel economie en onzekere veiligheidssituatie. Het geven van ruimte aan een Albanese identiteit binnen de staat werd daardoor als een bedreiging gezien. De achterstelling van de Albanezen was niet nieuw, maar een voortzetting van het beleid van voor de onafhankelijkheid.

Deze spanningen kunnen sinds het uitreden van Macedonië uit Joegoslavië gezien worden als een voorspellende factor van toekomstig conflict. Dit werd in die tijd ook erkend, naast andere potentiële bronnen van conflict, namelijk de mogelijkheid van conflict met de omringende landen. De preventieve inzet van UNPREDEP was bedoeld dat laatste te voorkomen. Dat sloot aan bij de wensen van de Macedonische regering. Er werd geen werk gemaakt van de preventie van etnisch conflict binnen de grenzen omdat de regering daar niet aan mee wilde werken.

Tijdens de vluchtelingen crisis als gevolg van de Kosovo-oorlog was er internationale inzet om de opvang en latere terugkeer van de vluchtelingen te regelen. Dat had onder meer tot doel om te voorkomen dat de etnische spanningen in Macedonië niet zouden escaleren. De opstand die uitbrak na het einde van de Kosovo-oorlog werd echter niet voorzien. Na het begin van de opstand werd de

aanpak ervan eerst overgelaten aan de Macedonische regering. Pas later werd het duidelijk dat de opstand niet zomaar beheerst kon worden en werd de noodzaak om escalatie te voorkomen duidelijk.

De aanloop tot het Macedonische conflict is hiermee een goed voorbeeld van de moeilijkheid van het voorspellen van conflicten. De Macedonische regering en de internationale gemeenschap zagen het conflict van 2001 niet aankomen voordat er geweld uitbrak. Vanuit een ander perspectief kan gesteld worden dat dit conflict slechts een van meerdere potentiële conflicten sinds de onafhankelijkheid was. Er was de mogelijke escalatie van de Joegoslavische oorlogen naar Macedonië vanaf 1992. Om dat te voorkomen stuurde de VN een vredesmissie naar de Macedonische noordgrens. Tijdens de Kosovo-oorlog dreigde er intern conflict door de vluchtelingen crisis. De organisatie van de opvang en terugkeer van de vluchtelingen door de NAVO en andere organisaties was bedoeld om dat te voorkomen. In deze gevallen werd het gevaar van escalatie door zowel internationale organisaties als door de Macedonische regering erkend. De toepassing van preventieve middelen werd in deze voorbeelden gemakkelijk gemaakt door de medewerking van de Macedonische regering.

In de jaren negentig vonden er nog meer gebeurtenissen plaats die tot mogelijke escalatie hadden kunnen leiden. Het wapensmokkelcomplot van 1993, de sluiting van de universiteit van Tetovo in 1995 en de instorting van Albanië in 1997 waren significante gebeurtenissen die de spanningen tussen de bevolkingsgroepen vergrootten. In deze gevallen raakte de internationale gemeenschap niet betrokken. Desalniettemin leidden deze gebeurtenissen niet tot een gewapend conflict. Indicaties van mogelijke conflicten hoeven niet in een conflict te resulteren.

Wie grijpt er in?

De eerste partij die probeerde om het conflict te beëindigen was de Macedonische regering zelf. In de eerste fase probeerden het leger en de politiediensten om de opstand in de kiem te smoren. De internationale gemeenschap zag het tijdens deze fase als een interne aangelegenheid en hield zich afzijdig. Toen het duidelijk begon te worden dat het geweld niet snel beteugeld kon worden kwam er meer bemoeienis van de westerse landen die al actief waren in de regio. Het initiatief werd niet gelijk overgenomen door de internationale gemeenschap, maar de betrokkenheid nam gaandeweg toe. De selectie van partijen die zich geroepen zagen om de preventie van escalatie op zich te nemen verliep organisch. Dat wil zeggen, er werd geen formele procedure gevolgd waarbij vastgesteld werd dat er een crisis was en partijen werden aangewezen op dit op te lossen. De internationale gemeenschap bestond in dit geval primair uit de NAVO, de EU en de VS, waarbij ook rollen waren weggelegd voor onder meer de OVSE en de buurlanden. Deze partijen raakten betrokken vanwege de hun belang in de stabiliteit van Zuidoost-Europa in het algemeen en de lopende missie in Kosovo in het bijzonder. De VS waren juist bezig om de aanwezigheid te reduceren. De Amerikanen bleven betrokken, maar lieten het initiatief over aan de Europeanen.

Evenzeer van belang waren de partijen die niet ingrepen. De buurlanden van Macedonië werkten mee aan de internationale aanpak zonder eigen, concurrerende initiatieven te ontplooiën. Griekenland, als NAVO-lid, volgde de lijn van de NAVO, ondanks de moeizame Grieks-Macedonische verhoudingen. Een goede relatie met de NAVO en de EU was van belang voor

Bulgarije en Albanië, die beiden naar lidmaatschap streefden. Joegoslavië was geen bondgenoot maar had desondanks goede redenen om voor samenwerking te kiezen. Rusland hield de aanpak van de westerse landen niet tegen, ondanks dat de Russische regering het er niet mee eens was.

De partijen die de preventie op zich namen werden gemotiveerd door zowel eigenbelang als door humanitaire overwegingen. Het belang van stabiliteit en het gevaar van escalatie voor de rest van de regio was met name van belang vanwege de bestaande aanwezigheid in de regio. Het feit dat de buurlanden en Rusland ofwel meewerkten aan de preventie ofwel zich afzijdig hielden zorgde er voor dat er voor de strijdende partijen in Macedonië geen alternatieve uitweg was. Er was alleen de keuze tussen medewerking met de diplomatieke oplossing of isolatie. Het geeft aan dat organisaties betrokken kunnen worden bij de uitvoering van conflictpreventie wanneer ze al een rol spelen in het betreffende gebied en een belang hebben bij het voorkomen van conflict. Door de bestaande relaties van de betrokken internationale organisaties met de lokale partijen konden zij middelen inzetten die andere organisaties niet hadden kunnen gebruiken.

Moment van ingrijpen

De preventie in Macedonië was niet een geval van een conflict dat geheel voorkomen werd, maar waar de escalatie van een beginnend conflict werd voorkomen. Ook toen het geweld al was uitgebroken duurde het even voordat de aanpak van de internationale gemeenschap vorm kreeg. Vanaf het begin werd het gewelddadige optreden van de rebellen afgekeurd. Naarmate het tegenoffensief van de Macedonische regering verder vastliep, terwijl er wel steeds zwaardere middelen werden ingezet, werd de diplomatie druk groter om over te gaan tot onderhandelingen. De gevechten rondom Aračinovo kunnen als een keerpunt worden gezien. Het feit dat de rebellen de strategisch gelegen plaats zo makkelijk in konden nemen, gevolgd door de mislukte herovering, dwong de Macedonische regering om in te zien dat de militaire aanpak niet ging slagen.

In het geval van Macedonië was de aanpak van de crisis pas effectief nadat de gevechten waren begonnen. Daardoor ervoeren de strijdende partijen wat de krachtsverhoudingen waren. Voor de internationale gemeenschap kan er in dit geval niet gesproken worden van een specifiek moment waarop er ingegrepen werd. Al ver voor de uitbraak van het conflict was er een internationale aanwezigheid in Macedonië. Vanuit die basis werd de druk op de strijdende partijen gaandeweg opgevoerd. Er werd eerder gereageerd op de gebeurtenissen dan dat er een plan klaarlag om de crisis te bezweren. De internationale gemeenschap koos voor een diplomatieke aanpak, zonder militaire interventie of de dreiging daarvan. Het moment waarop de diplomatieke weg echt ingezet kon worden kon niet gepland worden maar hing af van de ontwikkeling van het conflict en de houding van de strijdende partijen.

Methodes

De aanvankelijke onvoorwaardelijke veroordeling van de rebellen door de NAVO werd later bijgesteld naar een opvatting dat de regering concessies zou moeten doen om de positie van de Albanese minderheid te verbeteren. De toegepaste methodes bleven beperkt tot het diplomatieke vlak. Behalve het aanzetten van de strijdende partijen tot een vreedzame oplossing legden de NAVO, de EU en de VS de toevoer van wapens, geld en strijders uit het buitenland aan banden door de internationale connecties van het UÇK-M aan te pakken. De betrokken internationale partijen

legden ook de legitieme wapenhandel van de Macedonische regering aan banden door druk uit te oefenen op leveranciers Bulgarije en Oekraïne. De internationale gemeenschap faciliteerde de uiteindelijke onderhandelingen op een zodanige wijze dat de inhoud van het akkoord grotendeels geschreven werd door de internationale diplomaten.²⁷⁸ De EU en de NAVO stelden toekomstig lidmaatschap van hun organisaties in het vooruitzicht voor Macedonië. Tegelijkertijd dreigden zij de bestaande hulpprogramma's stop te zetten als de regering niet mee zou werken. Dit maakte het mogelijk dat de Macedonische regering meewerkte aan een schikking waar ze het eigenlijk mee oneens was. De rebellen waren eerder al bereid tot onderhandelen. Doordat zij steeds verder in een internationaal isolement geraakten nam ook hun bereidheid om concessies te doen toe.

Het was een toepassing van de methodes van operationele preventie. Het was geen neutrale, afzijdige bemiddeling. De onderhandelaars maakten juist gebruik van hun relatie met de strijdende partijen om geloofwaardige beloftes te kunnen doen. Evenzo bestond er de impliciete dreiging van internationale isolatie van Macedonië wanneer men niet mee wilde werken. Formeel deden de activiteiten van de diplomaten geen afbreuk aan de soevereiniteit. Op papier gebeurde alles op uitnodiging van de Macedonische regering, maar in de praktijk nam de buitenlandse invloed steeds verder toe. Uiteindelijk werd allerlei intern beleid direct en indirect geschreven door internationale diplomaten.

Het akkoord van Ohrid zelf kan behalve het einde van het conflict van 2001 ook gezien worden als een preventiemiddel voor toekomstig conflict. Het aanpakken van de grieven van de Albanese kan een preventief effect hebben voor toekomstig conflict. De blijvende betrokkenheid van de internationale gemeenschap door opeenvolgende vredesmissies en de investeringen in economie en veiligheid droegen daar aan bij.

De belofte van een toekomst van Macedonië als onderdeel van de westerse alliantie was niet alleen een op zichzelf staand aantrekkelijk perspectief, maar ook een alternatief voor het extreme etnische nationalisme. De toenadering tot het westen bood een garantie van de overleving van Macedonië als staat. Dat kon de onzekerheid van de Slavische Macedoniërs verminderen waardoor het voor hen makkelijker werd om meer ruimte te geven aan het Albanese deel van de bevolking. De directe economische hulp als onderdeel van het associatiepact met de EU en het vooruitzicht op toenemende handelsbetrekkingen met de EU in de toekomst waren niet alleen een middel om de regering tot compromis te bewegen maar ook een middel om de interne stabiliteit te vergroten en de rivaliteit tussen de etnische groepen op economisch gebied te verzachten.

Effectiviteit

De preventie heeft gewerkt. Het akkoord van Ohrid werd ondertekend, de rebellen werden ontwapend en het geweld werd beëindigd. De spanningen waren echter niet verdwenen. Het overheidsgezag in het voormalige rebellengebied bleef zwak. De vervulling van de ambitie van de rebellen, niet alleen de uitbreiding van rechten voor de Albanese gemeenschap, maar deelname aan het politieke proces en zeggenschap over een deel van de staat is een belangrijke factor geweest in de vrijwillige opheffing van het UÇK-M. Het vreedzaam nastreven van hun doelen werd daardoor aantrekkelijker dan de gewapende strijd.

---

²⁷⁸ Ludlow, 'Preventive peacemaking', 786.

Het succes van de rebellen in het met geweld behalen van hun doelen en het zwichten van de Macedonische regering voor de internationale druk heeft rancune achtergelaten bij de Slavisch-Macedonische nationalist. Het bemoeilijkt een werkelijke toenadering tussen de etnische groepen, die vooral naast elkaar in plaats van met elkaar blijven leven. Veel vluchtelingen zijn nooit teruggekeerd naar het voormalige rebellengebied, waardoor de territoriale scheiding tussen de bevolkingsgroepen is toegenomen. De doorslaggevende toezegging van de internationale gemeenschap aan Macedonië, de kans op lidmaatschap van EU en NAVO, bleef jarenlang geblokkeerd door Griekenland vanwege de naamkwesitie. Op het moment van schrijven lijkt het erop dat hier nu toch een begin mee kan worden gemaakt na de overeenkomst over de naamswijziging naar Noord-Macedonië.²⁷⁹

Nazorg

Sinds de preventieve interventie van 2001 is er een continue aanwezigheid van de internationale gemeenschap in Macedonië achtergebleven. Dit is in een aantal concrete gevallen noodzakelijk geweest voor de implementatie van de vrede. Het doorvoeren van grondwetswijzigingen lukte alleen na hernieuwde diplomatieke druk. Dat gold ook voor de ontmanteling van problematische Slavisch-Macedonische paramilitaire groepen. De ontwapeningsmissie werd opgevolgd door een aantal kleinschalige missies. Daarbij werden er allerlei projecten opgestart voor allerlei doelen zoals de transitie van de planeconomie naar een markteconomie en de bestrijding van corruptie.²⁸⁰ De blijvende aanwezigheid van de internationale gemeenschap kan gezien worden als zowel een onderdeel van de nazorg van het vorige conflict als een preventie van een volgend conflict.

---

279 Ilievski en Taleski, 'The EU's Role', 364-365; The Guardian, 'Welcome to North Macedonia: parliament votes for name change' (versie 20 oktober 2018), <https://www.theguardian.com/world/2018/oct/20/welcome-to-north-macedonia-parliament-votes-for-name-change> (22 december 2018).

280 Chivvis, 'The making of Macedonia', 154.

4. Conclusie

Na de onderhandelingen in de zomer van 2001 onder leiding van internationale onderhandelaars werd er een akkoord gesloten dat een einde maakte aan de opstand. De bereidheid van de strijdende partijen om concessies te doen was mogelijk gemaakt door de beloftes en de drukmiddelen van met name de NAVO en de EU. Zij namen ook de verantwoordelijkheid op zich om de rebellen te ontwapenen en door een blijvende betrokkenheid de stabiliteit te bewaren.

De tegenstellingen tussen de Albanese en de Slavische Macedoniërs waren tot stand gekomen in een lange en roerige geschiedenis. Dat die tot een conflict zouden kunnen leiden was al eerder voorspeld, maar het moment dat dit gebeurde en de manier waarop kwamen desondanks als een verrassing. De beëindiging van het geweld werd mogelijk gemaakt door een complexe set aan factoren. Daaronder vallen bewuste keuzes van de strijdende partijen en van de betrokken internationale partijen, maar ook factoren waar zij geen controle over hadden. Door het falen van de militaire campagne tegen de rebellen en de afhankelijkheidsrelatie van de regering met de internationale partijen kon de regering onder druk worden gezet om te gaan onderhandelen en om concessies te doen.

Door de inzet van geloofwaardige drukmiddelen en beloftes konden de internationale onderhandelaars de strijdende partijen tot een akkoord bewegen. Deze middelen waren afgestemd op de belangen en prioriteiten van de strijdende partijen. Door niet het maximale te eisen en door de afbreuk van grensoverschrijdende netwerken van gerelateerde rebellengroepen kon het UÇK-M zich laten ontwapenen en transformeren tot een politieke beweging. De belofte aan de regering van toenadering tot de NAVO en de EU en de garantie van behoud van de bestaande grenzen was meer dan een aantrekkelijke beloning voor concessies; het speelde in op de historische onzekerheid en het gevoel van bedreiging van de Slavisch-Macedonische identiteit door het gevoel van bedreiging uit het buitenland weg te nemen. De positie van de internationale partijen werd versterkt door de nauwe banden die zij hadden met alle betrokken partijen en door het gebrek aan inmenging van andere buitenlandse partijen. De oplossing van het conflict was mogelijk ondanks de factoren die het conflict aanwakkerden. De sabotage van vredesinitiatieven door haviken binnen de regering en de etnische zuiveringen die plaatsvonden in rebellengebied werkten escalatie in de hand en moesten overkomen worden om tot een akkoord te kunnen komen.

Een aantal overkoepelende thema's uit de theorie die rondom conflictpreventie is ontwikkeld is terug te zien in de gebeurtenissen in Macedonië. In deze casus valt het op dat de bekende ideeën over preventie niet als een soort stappenplan werden uitgevoerd, maar dat de acties van de partijen die het conflict probeerden te beëindigen werden gestuurd door de gebeurtenissen. Waarnemers zagen het conflict niet aankomen. Een consistente aanpak werd pas vormgegeven toen het bleek dat de opstand langer volhardde dan werd gedacht. De internationale partijen die leiding gaven aan de bemiddeling waren betrokken geraakt bij het conflict door de bestaande aanwezigheid in de regio. De NAVO-missie in Kosovo was afhankelijk van de stabiliteit van Macedonië. Bovendien gaf de eerdere alliantie van de NAVO met het voormalige Kosovo-bevrijdingsleger een zekere verantwoordelijkheid om de verspreiding van andere Albanese rebellengroepen in de regio in de hand te houden. Met Albanië en Bulgarije was een begin gemaakt met een proces van toenadering

tot zowel de EU als de NAVO, terwijl Griekenland er al lid van was. Stabiliteit in Macedonië was van belang voor de voortzetting van dat proces.

Hoewel er geen militaire interventie aan te pas kwam vereiste de betrokkenheid bij het Macedonische conflict, met name de blijvende aanwezigheid, een forse investering. De belangen die de interventiemachten hadden bij de stabiliteit in Macedonië maakte die investering de moeite waard. De combinatie van de bereidheid om te investeren in preventie en de relatie die de interventiemachten hadden met de strijdende partijen was essentieel voor het slagen ervan. De preventie in Macedonië geeft hiermee een voorbeeld hoe het eigen belang van staten een onderdeel kan zijn van de motivatie zich in te zetten voor een project van conflictpreventie. De EU en de NAVO hadden het eigen belang om in te grijpen en konden toezeggingen doen die alternatieve onderhandelaars niet hadden kunnen doen. Dit onderschrijft de theorie dat partijen die een band hebben met de strijdende partijen mogelijkheden hebben voor het uitvoeren van preventie die buitenstaanders niet hebben.

De casus van conflictpreventie in Macedonië is slechts één geval van succesvolle preventie. De unieke combinatie van factoren die dit mogelijk maakten geven aan dat deze ervaring niet zonder meer kan worden omgezet tot een aanpak van andere conflicten in de toekomst. De historische context, de motieven en de middelen van de strijdende partijen, en de overwegingen van de partijen die de preventie uit kunnen voeren zijn voor elk geval anders. Het geeft wel aan hoe belangrijk het is om de factoren die betrekking kunnen hebben op het ontstaan van een conflict en de verloop ervan te begrijpen en wat het belang kan zijn van de onderlinge relaties tussen de strijdende partijen en de partijen die verantwoordelijk zijn voor de preventie. Wanneer de strijdende partijen een alternatief hebben dat aantrekkelijker is dan voortzetting van geweld dan geeft dat mogelijkheden voor preventieve actie. De relatie tussen de strijdende partijen en de bemiddelaars heeft invloed op de alternatieven die geboden kunnen worden. Evenzo geldt er voor de interveniërende partijen dat zij een motivatie nodig hebben zodat een langdurige en kostbare preventieve actie een aantrekkelijker alternatief is dan afzijdigheid.

Meer onderzoek naar gevallen van geslaagde of mislukte conflictpreventie zal helpen om de inzichten rondom dit onderwerp verder te versterken. Vanwege de mate waarin de omstandigheden van elk conflict uniek zijn zou het doel niet moeten zijn om te pogen een algemene aanpak van conflictpreventie samen te stellen. Door echter uit de grote diversiteit van conflicten en oplossingen te putten kan er een verzameling aan ideeën worden opgebouwd die weliswaar niet direct overgezet kunnen worden op nieuwe gevallen, maar wel tot inspiratie kunnen dienen voor de uitdagingen van de toekomst.

Lijst van afkortingen

UÇK-M

Nationaal Bevrijdingsleger (Albanees: *Ushtria Çlirimtare Kombëtare*)

De etnisch Albanese rebellengroep onder leiding van Ali Ahmeti die de opstand van 2001 begon. De toevoeging M voor Macedonië dient om onderscheid te maken met het bekendere Kosovo bevrijdingsleger dat de afkorting UÇK hanteerde. In de Engelstalige literatuur wordt de groep doorgaans aangeduid als NLA (*National Liberation Army*).²⁸¹

UÇK

Kosovo-bevrijdingsleger (Albanees: *Ushtria Çlirimtare e Kosovës*)

De rebellenbeweging die streed voor een onafhankelijk Kosovo. In de Engelstalige literatuur ook wel aangeduid als KLA (*Kosovo Liberation Army*).

PPD

Partij voor Democratische Welvaart (Albanees: *Partia për Prosperitet Demokratik*)

Albanees-Macedonische politieke partij. In de Engelstalige literatuur aangeduid als PDP (*Party for Democratic Prosperity*).

PDSH

Albanese Democratische Partij (Albanees: *Partia Demokratike Shqiptare*)

Albanees-Macedonische politieke partij. In de Engelstalige literatuur aangeduid als DPA (*Democratic Party of Albanians*)

VMRO-DPMNE

Binnenlandse Macedonische Revolutionaire Organisatie – Democratische Partij voor Macedonische Nationale Eenheid (Macedonisch: *Внатрешна македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство*)

Slavisch-Macedonische politieke partij. In de Engelstalige literatuur afwisselend aangeduid als VMRO-DPMNE of IMRO-DPMNU (*Internal Macedonian Revolutionary Organization – Democratic Party for Macedonian National Unity*)

SDSM

Sociaaldemocratische Unie van Macedonië (Macedonisch: *Социјалдемократски сојуз на Македонија*)

Slavisch-Macedonische politieke partij.

---

²⁸¹ De situatie in voormalig Joegoslavië; Brief ministers over de deelneming van Nederlandse militairen aan de NAVO-operatie "Essential Harvest" in Macedonië (Kamerstuk, 's-Gravenhage 2001) 5; Rusi, 'From Army to Party', 1.

BDI

Democratische unie voor integratie (Albanees: *Bashkimi Demokratik për Integrim*)

Albanees-Macedonische politieke partij. De opvolger van het UÇK-M. In de Engelstalige literatuur aangeduid als DUI (*Democratic Union for Integration*).

UNPREDEP

United Nations Preventive Deployment Force

VN-missie ter bewaking van de Macedonische grens in de jaren negentig.

Literatuurlijst

- Ackermann, Alice, 'The Idea and Practice of Conflict Prevention', *Journal of Peace Research* 40 (2003) 3, 339-347.
- Allin, Dana H., *NATO's Balkan Interventions* (Londen 2002).
- Annan, Kofi, Prevention of armed conflict (Rapport van de secretaris-generaal van de VN, z.p. 2001).
- Baehr, Peter en Cees Flinterman, 'Humanitaire interventie. De huidige stand van zaken', in: Duco Hellema en Hilde Reiding (ed.), *Humanitaire interventie en soevereiniteit. De geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004) 125-133.
- Balalovska, Kristina, 'A Historical Background to the Macedonian-Albanian Inter-Ethnic Conflict', *Minority Politics in Southeast Europe: Crisis in Macedonia. Roma: Ethnobarometer Working Paper Series* (2002), 109-125.
- Beber, Bernd, 'International Mediation, Selection Effects, and the Question of Bias', *Conflict Management and Peace Science* 29 (2012) 4, 397-424.
- Bercovitch, Jacob, 'In Practice. Understanding Mediation's Role in Preventive Diplomacy', *Negotiation Journal* 12 (1996) 3, 241-258.
- Chivvis, Christopher, 'The making of Macedonia', *Survival* 50 (2008) 2, 141-162.
- Ten Dam, Caspar, 'How to Feud and Rebel: 2. Histories, Cultures and Grievances of the Chechens and Albanians', *Iran & the Caucasus* 15 (2011) 1/2, 235-273.
- Daskalovski, Zhidas, 'The Macedonian conflict of 2001: Between successful diplomacy, rhetoric and terror', *Studies in Post-Communism Occasional Papers* 7 (2004).
- Davis, Ian, 'Small arms and light weapons in the Federal Republic of Yugoslavia: The nature of the problem', *Saferworld* (2002).
- DeRouen, Karl, Jacob Bercovitch en Paulina Pospieszna, 'Introducing the Civil Wars Mediation (CWM) dataset', *Journal of Peace Research* 48 (2011) 5, 663-672.
- Edström, Håkan en Dennis Gyllensporre, *Pursuing Strategy : NATO Operations from the Gulf War to Gaddafi* (z.p. 2012) E-boek.
- Erlanger, Steven, 'A One-Time Ally Becomes the Problem', *The New York Times*, 25 maart 2001.
- Evans, Gareth e.a., *The responsibility to protect* (Ottawa 2001) E-boek.
- Fraser, John, 'Macedonia: What's the problem?', *International Journal* 57 (2002) 3, 349-364.
- Grieco, Joseph, 'Anarchy and the limits of cooperation: a realist critique of the newest liberal institutionalism', *International Organization* 42 (1988) 3, 485-507.
- Griessler, Christina, *The Albanians in Macedonia: The Role of International Organizations in Empowering the Ethnic Albanian Minority* (ECMI working paper, z.p. 2014).
- Grünfeld, Fred, 'Conflictpreventie en soevereiniteit', in: Duco Hellema en Hilde Reiding (ed.), *Humanitaire interventie en soevereiniteit. De geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004) 159-173.
- Hellema, Duco, 'Humanitaire interventie en de verbreiding van democratie', in: Duco Hellema en Hilde Reiding (ed.), *Humanitaire interventie en soevereiniteit. De geschiedenis van een tegenstelling* (Amsterdam 2004) 175-186.
- Hislope, Robert, 'Between a bad peace and a good war: insights and lessons from the almost-war in Macedonia', *Ethnic and Racial Studies* 26 (2003) 1, 129-151.
- Hislope, Robert, 'Crime and Honor in a Weak State: Paramilitary Forces and Violence in Macedonia', *Problems of Post-Communism* 51 (2004) 3, 18-26.
- Hislope, Robert, 'Organized Crime in a Disorganized State: How Corruption Contributed to Macedonia's Mini-War', *Problems of Post-Communism* 49 (2002) 3, 33-41.

- Hopkins, Valerie, 'Let them eat Alexander the Great Statues' (versie 19 juni 2016), <http://foreignpolicy.com/2016/06/19/let-them-eat-alexander-the-great-statues-skopje-2014-macedonia-colorful-revolution/> (21 april 2017).
- Icevska, Gordana en Ilir Ajdini, 'Same World, Parallel Universes - The Role of the Media in the Macedonian Conflict', in: *The 2001 Conflict in FYROM - Reflections* (Surrey 2004) 37-43.
- Ilievski, Zoran en Dane Taleski, 'Was the EU's Role in Conflict Management in Macedonia a Success?', *Ethnopolitics* 8 (2009) 3-4, 355-367.
- Jentleson, Bruce W., 'Preventive Diplomacy: A Conceptual and Analytic Framework', in: Bruce W. Jentleson (ed.), *Opportunities missed, opportunities seized. Preventive Diplomacy in the Post-Cold War World* (Lanham 2000) 3-20.
- Ki-Moon, Ban, Preventive diplomacy: Delivering results (Rapport van de secretaris-generaal van de VN, z.p. 2011).
- Ki-Moon, Ban, Strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution (Rapport van de secretaris-generaal van de VN, z.p. 2012).
- Kim, Julie, Macedonia (FYROM): Post-conflict Situation and US policy (Library of congress Washington D.C. congressional research service, z.p. 2005).
- Kirovski, Atanas, 'Nato's Questionable Harvest' (versie 10 augustus 2001), <https://iwpr.net/global-voices/natos-questionable-harvest> (23 augustus 2016).
- Koktsidis, Pavlos I., *Strategic Rebellion : Ethnic Conflict in FYR Macedonia and the Balkans* (Oxford 2012) E-boek.
- Kraja, Garentina, 'Clampdown on Kosovar "Troublemakers"' (versie 17 juli 2001), <https://iwpr.net/global-voices/clampdown-kosovar-troublemakers> (23 augustus 2016).
- Kusevac, Zoran, 'Macedonia erupts again', *Jane's Defence Weekly* 35 (2001) 13, 4-4.
- Kusevac, Zoran, 'Macedonian army lacking strength', *Jane's Defence Weekly* 35 (2001) 14, 2-2.
- La Guardia, Anton, 'Gaffe by envoy may hit peace efforts' (versie 28 juni 2001), <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1312713/Gaffe-by-envoy-may-hit-peace-efforts.html> (3 mei 2017).
- Laity, Mark, *Preventing war in Macedonia: pre-emptive diplomacy for the 21st century* (Abingdon 2007).
- Ludlow, David, 'Preventive peacemaking in Macedonia: An assessment of UN good offices diplomacy', *Brigham Young University Law Review* (2003), 761.
- Lund, Michael S., 'Preventive Diplomacy for Macedonia, 1992-1999: From Containment to Nation Building', in: Bruce W. Jentleson (ed.), *Opportunities missed, opportunities seized. Preventive Diplomacy in the Post-Cold War World* (Lanham 2000) 173-208.
- Lund, Michael S., 'Underrating Preventive Diplomacy', *Foreign Affairs* 74 (1995) 4, 160-163.
- Luttwak, Edward N., 'Give War a Chance', *Foreign Affairs* 78 (1999) 4, 36-44.
- Muggah, Robert en Natasha White, Is there a preventive action renaissance? The policy and practice of preventive diplomacy and conflict prevention (Rapport 28, z.p. 2013).
- Orsanoski, Saso, 'Lions & Tigers - The Militarisation of the Macedonian Right', in: *The 2001 Conflict in FYROM - Reflections* (Surrey 2004) 17-28.
- Phillips, John, *Macedonia: warlords and rebels in the Balkans* (Londen 2004) E-boek.
- Popetrevski, Vasko en Veton Latifi, 'The Ohrid Framework Agreement Negotiations', in: *The 2001 Conflict in FYROM - Reflections* (Surrey 2004) 29-36.
- Ripley, Tim, 'NATO caution over Macedonia troops deployment', *Jane's Defence Weekly* 36 (2001) 7, 2-2.
- Rusi, Iso, 'From Army to Party - The Politics of the NLA', in: *The 2001 Conflict in FYROM - Reflections* (Surrey 2004) 1-16.
- Rusi, Iso, 'What Do the Casualties of War Amount to?' (versie 30 december 2001), <http://www.aimpress.ch/dyn/trae/archive/data/200112/11230-003-trae-sko.htm> (3 augustus 2018).

Stedman, Stephen John, 'Alchemy for a New World Order: Overselling 'Preventive Diplomacy'', *Foreign Affairs* 74 (1995) 3, 14-20.

Swimelar, Safia, 'Approaches to ethnic conflict and the protection of human rights in post-communist Europe: The need for preventive diplomacy', *Nationalism and Ethnic Politics* 7 (2001) 3, 98-126.

Tisdall, Simon, 'Why NATO is ignoring Macedonia', *The Guardian*, 22 maart 2001.

Trajanoski, Žarko, 'Critical Thinking Exercises: Is the Word "Slavs" Offensive to Macedonians?' (versie 6 november 2014), <http://factchecking.mk/critical-thinking-exercises-is-the-word-slavs-offensive-to-macedonians/> (20 april 2017).

Walton, C. Dale, 'The Case for Strategic Traditionalism: War, National Interest and Liberal Peacebuilding', *International Peacekeeping* 16 (2009) 5, 717-734.

Zahariadis, Nikolaos, 'External Interventions and Domestic Ethnic Conflict in Yugoslav Macedonia', *Political Science Quarterly* 118 (2003) 2, 259-279.

Instanties

Europese Commissie, Communication from the commission on conflict prevention (Communicatie van de Europese commissie, z.p. 2001).

'Allies Condemn Macedonian Violence', *Facts on file*, 31 maart 2001.

'Ethnic Albanian Incursions Spark Clashes', *Facts on file*, 8 maart 2001.

'Fighting Resumes as Peace Talks Falter', *Facts on file*, 28 juni 2001.

'Government Seeks NATO Aid', *Facts on file*, 14 juni 2001.

'Macedonia Launches Offensive Against Ethnic Albanian Rebels', *Facts on file*, 22 maart 2001.

'Macedonia Offensive Forces Rebel Retreat', *Facts on file*, 29 maart 2001.

'Macedonian Parliament Votes to Reform Constitution To Guarantee Albanian Rights', *Facts on file*, 6 september 2001.

'Macedonian Parties Sign Peace Accord', *Facts on file*, 16 augustus 2001.

'National Unity Government Approved', *Facts on file*, 17 maart 2001.

'NATO Begins Rebel Disarmament', *Facts on file*, 30 augustus 2001.

'NATO Begins Troop Deployment in Macedonia', *Facts on file*, 23 augustus 2001.

'NATO Brokers Bilateral Truce', *Facts on file*, 12 juni 2001.

'Opposition Victorious in Elections', *Facts on file*, 19 september 2002.

'Parliament Ratifies Constitutional Reforms', *Facts on file*, 29 november 2001.

'Police Patrols Return to Rebel-Held Areas', *Facts on file*, 1 november 2001.

'President Offers Amnesty to Rebels', *Facts on file*, 31 maart 2001.

'Protesters Attack Western Embassies', *Facts on file*, 26 juni 2001.

'Tentative Deal Reached Amid More Violence', *Facts on file*, 9 augustus 2001.

'U.S. President Bush Tours Europe; NATO Expansion, Missile Defense Top Agenda', *Facts on file*, 21 juni 2001.

'U.S. Secretary of State Powell Visits Balkans', *Facts on file*, 19 april 2001.

'Yugoslav Troops Enter 'Buffer Zone' Under NATO Supervision', *Facts on file*, 15 maart 2001.

'Yugoslavia. 'Buffer Zone' Takeover Completed', *Facts on file*, 31 maart 2001.

Internationaal Strafhof, Case information sheet Boškoski & Tarčulovski (Case information sheet, z.p. 2010).

'How many groups, how many guns?', *The Economist*, 25 augustus 2001.

'Jangling nerves', *The Economist*, 29 september 2001.

'No outside police, no peace', *The Economist*, 15 september 2001.

‘Talking or fighting’, *The Economist*, 28 juli 2001.

‘Waiting’, *The Economist*, 14 juli 2001.

‘War or peace’, *The Economist*, 11 augustus 2001.

‘Will the doves really fly?’, *The Economist*, 18 augustus 2001.

‘Welcome to North Macedonia: parliament votes for name change’ (versie 20 oktober 2018),

<https://www.theguardian.com/world/2018/oct/20/welcome-to-north-macedonia-parliament-votes-for-name-change> (22 december 2018).

Tweede Kamer der Staten-Generaal, De situatie in voormalig Joegoslavië; Brief ministers over de deelneming van Nederlandse militairen aan de NAVO-operatie "Essential Harvest" in Macedonië (Kamerstuk, 's-Gravenhage 2001).

VPRO Argos, Schijn, bedrog en Amerikaans dubbelspel (Radiouitzending 21-6-2002, z.p. 2002).